

Araştırma Makalesi

Müzakereci Demokrasi Modelinden İletişimsel Demokrasi İdealine: “Nuremberg Mahkemesi” Filmini Retorik Ekseninde Okumak

Merve Can Maraşlı (Arş. Gör.)

İD Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi
merve.canmarasli@hbv.edu.tr

Hülya Demir Yaleze (Arş. Gör.)

İD Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi
hulya.yaleze@hbv.edu.tr

Başvuru Tarihi: 21.09.2020

Yayına Kabul Tarihi: 15.01.2021

Yayınlanma Tarihi: 29.01.2021

<https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.798074>

Öz

Müzakereci demokrasi modeline göre, konuşma esnasında sadece savlar değerlendirilmekte ve sav tartışılırken kimlik, cinsiyet, görünüş, konuşma üslubu, jest ve mimikler gibi öğeler dikkate alınmamaktadır. Oysa dinleyiciler için göz ardı edilemez olan bu öğeler, konuşmacıya karşı duyulan samimiyet, inanç, ikna duygularını etkiler. Bundan hareketle Young, müzakereci demokrasinin ötesinde, bu öğelerin de dâhil olduğu “iletişimsel demokrasi modeli”ni ortaya koymuştur. Bu model içerisinde yer alan en önemli kavramlardan biri ise retoriktir. Bu çalışmada, doğası gereği savların ön planda olması beklenen bir kamusal alan olan mahkeme mekânları ve burada kullanılan adli retorik öğeleri incelenmektedir. 1961 yapımı Nuremberg Mahkemesi filminin örneklem olarak ele alındığı çalışmada, Young’ın yeni bir bakış açısı olarak geliştirdiği “iletişimsel demokrasi modeli” ile Cicero’nun “Retoriğin Beş Kanonu” olarak bölümlendirdiği adli retorik öğeleri bağdaştırılmaktadır. Eleştirel-retoriksel film analizi yöntemiyle incelenen filmde, duruşma sahneleri esas alınarak, iddia ve savunma makamlarının konuşmalarındaki retorik öğeleri analiz edilmektedir. Filmin, savların ön planda olduğu ve en akılcı kanıtların sunulduğu müzakereci demokrasi görünümü kazanan sahnelerinde dahi, açık veya örtük şekilde adli retorik öğelerinin kullanıldığı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Müzakereci Demokrasi, İletişimsel Demokrasi, Adli Retorik, Retorik Analiz, Eleştirel Film Analizi.

Research Article

From Negotiator Democracy Model to Communicational Democracy Ideal: Reading the Film “Judgment at Nuremberg” on the Rhetoric Axis

Merve Can Maraşlı (Res. Asst.)

 Ankara Hacı Bayram Veli University Faculty of Communication
merve.canmarasli@hbv.edu.tr

Hülya Demir Yaleze (Res. Asst.)

 Ankara Hacı Bayram Veli University Faculty of Communication
hulya.yaleze@hbv.edu.tr

Date Received: 21.09.2020

Date Accepted: 15.01.2021

Date Published: 29.01.2021

<https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.798074>

Abstract

According to the deliberative democracy model, only arguments are evaluated during the speech, and elements such as identity, gender, appearance, speaking style, gestures, and facial expressions are not taken into account when discussing the argument. However, these elements, which cannot be ignored by the audience, affect the feelings of sincerity, belief, and persuasion towards the speaker. Based on this, Young introduced the “communicative democracy model” beyond deliberative democracy, including these elements. One of the most important concepts in this model is rhetoric. In this study, court spaces, which are a public sphere, and the elements of judicial rhetoric used here are examined. In the study, in which the 1961 film “Judgment at Nuremberg” is taken as a sample, the “communicative democracy model” developed by Young and the judicial rhetoric elements classified by Cicero as the “Five Canons of Rhetoric” are reconciled. In the film, which is analyzed with the critical-rhetorical film analysis method, the rhetorical elements in the speeches of the allegation and defense authorities are analyzed based on the trial scenes. It turned out that elements of judicial rhetoric are used explicitly or implicitly even in scenes of deliberative democracy in the film.

Keywords: Communication, Deliberative Democracy, Communicative Democracy, Judicial Rhetoric, Rhetorical Analysis, Critical Film Analysis.

Giriş

“Müzakereci Demokrasi Modeli”nin bilinen diğer demokrasi türlerine göre (güçlü, radikal vb.) daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir yapıda olduğu görüntüsü, ilk etapta müzakereci demokrasiye yönelik bir ilgi uyandırmıştır. Ancak, bu modelde öngörülen ekonomik ve politik farklılıkları bir kenara koyarak müzakere masasına oturulması halinde mutlak bir konsensüse varılacağı düşüncesi, müzakereci demokrasinin son derece iyimser ve gerçekçilikten uzak olduğu eleştirilerini de beraberinde getirmiştir.

Gerçekten de bu modelde odak konumunda olan “sav” a aşırı önem verilmesi, daha en baştan ussal yaklaşım veya bilgi ve kültürel bakımdan daha zayıf olan grupları göz ardı etmeye meyilli olunduğu anlamına gelir. Müzakereci demokraside istenen şartlarda müzakere masasına oturulsa dahi, yine salt savı dikkate almak suretiyle görüşmenin sürdürülmesi temin altında değildir. Müzakereci demokrasiye bir alternatif olarak öne çıkarılan “İletişimsel Demokrasi Modeli”nde ise savın desteklenmesi veya reddedilmesinde katılımcıların kimliklerinden cinsiyetlerine, giyim biçimlerinden konuşma üsluplarına, ses tonlamalarına, jest ve mimiklerine kadar birçok iletişimsel unsurun üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda, iletişimsel demokrasinin en önemli kavramlarından biri, retoriktir. Esasında “konuşmada uygun tekniklerin kullanımı ile muhatabı ikna etmek” olarak tanımlanabilecek olan retorik’in doğru kullanımıyla, konuşmacı ve dinleyici arasındaki anlam paylaşımının güçlendirilmesi beklenir. Dolayısıyla konuşmada ne konuşulduğu kadar, nasıl konuşulduğu da önem arz etmektedir.

Bu çalışma kapsamında, öncelikle müzakereye ev sahipliği yapmakta olan “kamusal alan” kavramı olarak ele alınmakta, ardından müzakereci demokrasi ile iletişimsel demokrasi modelleri karşılaştırılmaktadır. Sonrasında ise, iletişimsel demokrasinin en önemli unsurlarından biri olan “retorik” kavramı üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın ikinci kısmı, *Nuremberg Mahkemesi* (Kramer, 1961) filminin analizinden oluşmaktadır. Hitler iktidarının sona ermesinin ardından ülkenin önde gelen hâkimlerinin sanık koltuğuna oturarak yargılanmasını konu alan film, müzakereci demokrasinin öngördüğü rasyonel-ussal yaklaşımdan yola çıkılarak, iletişimsel demokrasideki retorik kullanım biçimleri ekseninde incelenmektedir. Çalışmanın kuramsal kısmı tanımlayıcı ve betimleyici yöntemle ele alınırken, *Nuremberg Mahkemesi*’ni mercek altına alarak oluşturulan özgün kısımda, eleştirel-retoriksel film analizi yöntemi kullanılmıştır.

Kamusal Alan Üzerine

Kamusal alan (public sphere) kavramı, hem Doğu Avrupa ve Eski Sovyetler’de hem de Batı’nın kapitalist toplumlarında meydana gelen toplumsal dönüşümler, mücadeleler ve politik meşruiyet tartışmalarıyla yakından ilişkilidir (Özbek, 2015, s. 26). Ancak, kavram üzerine harcanan mesai elbette sadece XX. yüzyılda yoğunlaşmamış; XVII. yüzyıldan önce dahi modern dünyanın siyasal yapısını inceleyen düşünürlerin tartışmalarında önemli yer işgal etmiştir (Doğan, 2015, s. 273). Başta yöneten ve yönetilen ilişkileri olmak üzere, devlet, iktidar, egemenlik, dayanışma, sınıf ayrımı, hegemonya, mülkiyet vb. kavramlar ile bunların adeta üst çatısını oluşturan “sivil toplum” kavramı üzerine yüzlerce yıldır geliştirilen düşünceler, bugünkü kamusal alan tartışmalarına gelinmesinde birer yapı taşı görevi görmüşlerdir. Bu nedenledir ki kamusal alanı anlamak, birbirine sıkı organik bağlarla bağlı olan kavramlar bütünü anlamak ile mümkündür.

Kamusal alana dair genel bir tanımlama yapmadan önce, kamusal (res public) kavramını açıklığa kavuşturmak faydalı olacaktır. Res public, genel olarak aralarında aile bağı ya da

yakın bağlar olmayan insanlar arasındaki birliktelik ve karşılıklı taahhüdü temsil etmekte ve arkadaşlık ya da aile bağlarından ziyade, bir kitleye, bir halka, bir politik uygulamaya ilişkin bağa işaret etmektedir (Sennett, 2010, s. 16). Kamusal alan ise, “sosyo-politik veya pratik sorunların çözülmesi amacıyla kişiler arasında değerler ve ölçünler üzerinde mutabakata varılma olanağının bulunduğu kamusal yaşam alanı”dır (Mutlu, 2012, s. 174). Bu alanlara örnek olarak parklar, bahçeler, restoranlar, kahvehaneler, sokaklar, stadyumlar, tiyatrolar, parlamentolar, mahkemeler vb. gösterilebilir.

Kamusal alana dair ilk algılamalar, tanımlamalar ve tartışmalar mahrem ve özel alanın dışında kalan her yerin/mekânın kamusal alan kapsamına girebileceği doğrultusunda seyretmektedir. Ancak, bu şekilde net bir ayırım yapmanın kolay, dahası doğru olmayacağı bir gerçektir. Politik, ekonomik ve teknolojik kaynaklı toplumsal değişim ve dönüşümler, özel alan ile kamusal alan arasındaki ayırımın silikleştiği yeni bir yapı meydana getirmiştir. Bu yapıdaki değişim öyle hızlı ve akışkandır ki, özneleri bir konuma sabitleyerek değerlendirmelerde bulunmak neredeyse imkânsız hale gelmiştir.

Habermas’ın kamusalığa ilişkin tespitlerine göre, özel alan ile kamusal alanın iç içe geçmeye başlamasının en temel nedeni, ekonomik ilişkilerde ve iş dünyasında yaşanan değişiklikler ile devlet kurumunun yeni konumlanmasıdır. Buna göre, kamusal otorite özel alanı da kapsayan bir genişlemeye girmiş, bunun karşısı olarak da toplumsal gücün yerine devlet gücü ikame edilmeye başlamıştır. Tam bu noktada toplumun giderek devletleştirilmesi, devletin de giderek toplumsallaştırılması manzarasıyla karşılaşmıştır (2018, s. 251-252). Bugün birçok farklı bağlamdaki farklı meseleye zemin olarak değerlendirilebilecek olan bu iç içe geçmişlik, gündelik hayattan hukuka, özgürlüklerden sivilleşmeye kadar çeşitli konuların düzenlenmesinde etkili bir unsurdur.

“Kamusal alanla ilgili tartışma ve arayışlar, esas itibariyle, demokrasi ve özgürlüklerin alanını genişletmek amacıyla matuftur” (Erdem, 2007). Bu nedenledir ki kamusal alana dair meselelerde “demokrasi” söylemine başvurulmakta, taraflar demokrasinin türevleriyle pek bağdaşmayan uygulamalarda bulunsalar dahi, bu büyülü sözcüğün kazandıran etkisinden fayda sağlamak amacıyla sık sık demokrasi vurgusu yapmaktadırlar. Bu durum demokrasinin farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapılarıdaki toplumlarda farklı şekillerde yorumlanmasına ve uygulanmasına yol açmıştır. Dolayısıyla türlü demokrasi modelleri ortaya çıkmıştır.

Halk demokrasileri olmak iddiasındaki totaliter sosyalist rejimlerin çoğunun 1980’lerin sonunda çökmesinin ardından, bir toplumsal politik ideal olarak demokrasinin popüleritesi tüm dünyada artmaya başlamıştır. Ancak, sosyalist demokrasilerin düşüşü, liberal demokrasi modeline olan ilgiyi artırmışsa da başta Anglo-Amerikan siyaset teorisi geleneği içindeki eleştiriler olmak üzere, literatürde demokrasinin artık liberalizmden yalnızca ayrı değil, neredeyse onun bir alternatifi olarak sunulması söz konusu olmuştur (Erdoğan, 2012, s. 26). Kamusal alan olarak nitelenen yerlerde ve kamuyu ilgilendiren konularda görüşme ve anlaşmaların yapılması sürecinde kullanılmak üzere öne çıkan model ise, müzakereci demokrasidir.

Müzakereci Demokrasi Modeli

Müzakereci demokrasinin ne olduğunu anlamak için, öncelikle müzakere kavramını belirginleştirmek gerekmektedir. “Müzakereci demokrasi” kavramının İngilizcesi “deliberative democracy”dir ve buradaki “deliberative” derin ve uzun uzadıya tartışmayı, istişareyi, hep birlikte bilinçli, dikkatli ve soğukkanlı şekilde düşünüp taşınmayı ifade

eder (Erdoğan, 2012, s. 27). Bu nedenle müzakerenin doğrudan tartışma (debate) ve/veya pazarlık (bargaining) anlamlarıyla karıştırılmaması gerekmektedir; ancak, müzakerenin bu kavramları da içine alacak kadar geniş bir süreç olduğu ifade edilebilir (Çetin & Arslan, 2014, s. 4).

Kamusal alanda müşterek ilişkiler, kullanımlar ve çıkarlar söz konusudur. Demokratik karar almanın amacı, hangi liderlerin, kuralların, yasaların, politikaların vb. en fazla sayıda insana -mümkünse herkese- hizmet edeceğine karar vermektir. Müzakereci demokrasi modeli, demokrasiyi kamu (kolektif sorunlar, hedefler, idealler ve eylemler hakkında konuşmak üzere bir araya gelmiş yurttaşlar) oluşturan bir süreç olarak algılar. Demokratik süreçler her bireyin özel yararını öne çıkarmasından ziyade bahsi geçen ortak yararı tartışmaya yöneliktir. Buna göre, yurttaşlar kamusal müzakere aracılığıyla tercihlerini kamusal amaçlara göre değiştirir, serbest ve açık bir diyalog içinde hareket eder; katılımcılar iyi nedenler-kötü nedenler ve geçerli savlar-geçersiz savlar ayrımında dikkatlidirler ve parlak nutuklar ile duygusal çıkarları görmezden gelir veya hesaba katmazlar. Özcesi, müzakereci demokrasi modelinde esas olan savlardır. Bu modele göre, salt sava odaklanılarak ve önyargısız bir yaklaşımla meseleler ele alınır, rasyonellik dışında herhangi bir yöntemin hükmü yoktur ve her bir öneri sunma ve eleştirme konusunda katılımcılar baskıdan uzak, özgür ve eşittir. Varılan nokta ise kolektif yapıya hitap eder ve kolektif yargı olarak değerlendirilebilir niteliktedir (Young, 1996, s. 176-178).

Varılan yargının kolektif olmasının son derece önem arz etmesi, müzakereci demokrasi modelinin ardındaki şu fikre dayanmaktadır: Sonuçlarından etkilenen herkesin üzerinde anlaşacağı normlar geçerli sayılabilecektir. Yinelemek pahasına belirtmek gerekir ki, bu anlaşmaya şu özellikleri taşıyan bir müzakere sonucunda varılacaktır: Müzakereye katılımında eşitlik ve dengelik uygulanmıştır; konuşmayı başlatma, soru sorma, sorgulama, tartışma açma bakımından katılımcılara fırsat eşitliği sağlanmıştır; herkes belirlenen konuşma konularını sorgulayabilir; herkesin bizzat söylem usulünün kuralları ve bunların uygulanma veya yürütülme tarzına dair fikrini ortaya koyma hakkı vardır (Benhabib, 1999, s. 105).

Son derece demokratik ve eşitlikçi bir topluma işaret eden ve kamusal alanın “aktif kamu” tarafından biçimlendirildiği ve yönetildiği, akıl kavrayışının başat olduğu bu “ideal” müzakereci demokrasi yaklaşımına dair, kuramcılar, kendilerini toplumsal gerçeklikleri gözden kaçırma hatasına düşüren bazı varsayımlarda bulunmaktadır. Bunların başında ise, müzakere ortamında ekonomik bağımsızlık sağlandığı ve siyasal baskı uzaklaştırıldığı anda, gerçekten sadece savların yarıştırlacağı ve nihayetinde konsensüse ulaşılabileceği düşüncesi gelmektedir. Oysa kamusal alanda vuku bulan her olayda ve konuşulan her meselede yalnızca fikirler yarışmaz. O fikri ortaya koyan kişinin cinsiyetinden ırkına, mesleğinden konuşma üslubuna, giyiminden ses tonlamalarına, eğitim seviyesinden geçmiş yaşamına kadar her özelliği, ortaya attığı savın desteklenmesinde veya karşı çıkılmasında birer etken olacaktır. Her ne kadar müzakereci ideal, politik ve ekonomik eşitsizliğin ortadan kaldırılması durumunda, geride kalan tüm bu kültürel ve kişisel farklılıkların göz ardı edilebileceğini söylese de bu unsurların tercihler üzerindeki etkileri kaçınılmazdır.

Young, “İletişim ve Öteki: Müzakereci Demokrasinin Ötesinde” (1996) isimli makalesinde hem belirtilen farklılık unsurlarının önemine dikkat çekerek hem de müzakereci demokrasi idealinin tam anlamıyla gerçekleşmesinin önünde bir engel olan “söylev”

ögesinin kaçınılmazlığına dayanarak, müzakereci demokrasi modelinin “ötesi” olarak ifade ettiği “İletişimsel Demokrasi Modeli”ni ortaya koymuştur.

Müzakereci Demokrasinin Ötesi: İletişimsel Demokrasi Modeli

Müzakereci demokrasi modeli, idealde betimlenenden ziyade “dışlamacı” ve “seçkinci” bir yanının olduğuna dair eleştiriler almıştır. Bu seçkincilik ve dışlayıcılık müzakere ortamında dolaylı şekillerde gerçekleşebileceği gibi, müzakereci demokrasinin temel özellik ve işlevlerinden dahi kaynaklanabilmektedir. Bu hususa örnek olarak Bell’in işaret ettiği, müzakereci demokrasinin elit etkinliğine dönüşme riski taşıması gösterilebilir. Buna göre, Habermasçı rasyonel iletişimin ön şartlarının aşırı iddialı olması, müzakereyi bir elit etkinliğine dönüştürme riski taşımakla birlikte, müzakerecinin aristokratik özelliği de yeterince düşünülüp-taşınılmış olmayan tercihleri dışlama eğilimi göstermektedir (Erdoğan, 2012, s. 34).

Müzakereci demokrasinin bu dışlamacı ve seçkinci özelliklerinden dolayı, Young insanların anlaşmaya varmayı amaçladıkları iletişimsel etkileşimin her tür biçimini eşit şekilde öne çıkarmayı göstermek üzere, bu kapsamı genişletilmiş kuramı müzakereci demokrasiden çok, iletişimsel demokrasi olarak adlandırmayı yeğlediğini belirtmektedir. Young’a göre sav, siyasal meselelerde¹ insanların birbirlerini ikna etme çabası içerisinde önemli bir etken olsa da bu öge iknanın tek dayanağı değildir; çünkü sav, diğer çeşitli iletişim biçimleriyle de iç içe geçmiştir (1999, s. 181).

Young’ın iletişimsel demokrasi modelini açıklarken üzerinde durduğu iletişim biçimleri içerisinde, yukarıda da belirtildiği gibi konuşmacının kimliği, fiziksel özellikleri ve konuşma üslubu gibi birçok unsur öne çıkmaktadır. Oysa müzakereci demokrasi, farklılıkları göz ardı etme eğilimi göstermektedir. Kamusal alanda farklılıklara olumlu yaklaşılması ise onların kamusal akıl açısından aşkın bir bölünmenin nedeni olarak görülmesinden kaynaklanır (Karadağ, 1994, s. 189). Buna karşın iletişimsel demokraside farklılıklar birer zenginlik kaynağı olarak değer görür ve fikrî anlamda farklılıkların olumlu dönüşümlere yol açacağına inanılır. Bu nedenledir ki iletişimsel demokrasi modeli farklı bakış açılarının olması durumunu problemleri çözmede birer kaynak olarak kullanır. Çünkü farklı bakış açılarıyla karşılaşmak kişiye kendi bakış açısının kısmiliğini öğretir. Farklı iddia, kültür ve savlara karşı çıkma hakkına sahip olan başkalarıyla kolektif bir sorun çözme durumunda olmak, kişinin kendi görüşlerini dönüştürme zorunluluğunu hatırlatır ve haklılık bakımından da onu bu fikirleri daha çekici hale getirme zorunluluğuna sokar. Ayrıca, farklı olarak konumlanmış bilgiyi dile getirmek, sorgulamak ve ona karşı çıkmak bütün katılımcıların toplumsal bilgisini artırır (Young, 1999, s. 186-187).

Young, iletişimsel demokraside eleştirel savın yanı sıra olması gereken üç öge sıralar: Selamlaşma, öykü anlatma ve retorik. Bu üç iletişim tarzı çoğulluğu kurmaya ve korumaya yardımcı olacağı gibi, bir kamunun kültür, toplumsal bakış açısı ve değer farklılıkları içerdiği durumlarda, farklılıklar üzerine konuşma yolları sağlayarak savı tamamlayacaktır (Young, 1999, s. 187-194).

Selamlaşma, iletişim açısından gerekli olan ama aslında bir şey söylemeyen, herhangi bir iddiada bulunmayan ifadelerdir: “Merhaba”, “Nasılsınız”, “Hoş geldiniz”, “Hoşça kalın” vb. Bunlara komplimanlar, müsaade istemeler ve nezaket göstergesi olan yumuşak ve saygılı jest ve mimikler de eklenebilir. Bunların olmaması soğukluğa yol açacağından, hatta hakaret olarak algılanacağından, selamlaşmanın varlığı konuşmanın olumlu bir hava içerisinde gerçekleştirilmesi için son derece önemlidir. Müzakereci demokraside yalnızca

sav ve karşı sav söz konusu olacağı için, öfkenin artması ve tarafların ihtilafa düşmesi ihtimali oldukça yüksektir. İletişimsel demokrasinin önemli bir unsuru olan “selamlaşma” ise, böylesi bir durumda tartışmaya olan bağlanımın sürmesini sağlayacaktır.

Öykü anlatma, karşıdakini anlamak için kullanılan en etkili yöntemlerden biridir. Başta “empati yapmak” ve “çıkarımlarda bulunmak” olmak üzere birçok amaca hizmet edebilir. Young öykü anlatmanın önemine değinirken, “bir üniversitedeki tekerlekli sandalyeye mahkûm insanların diğer kişilerle eşit şekilde rekabet etmelerine yardımcı olacak şekilde üniversite kaynaklarından yararlanma talepleri” örneğini verir. Böylesi bir mevzuya dair oluşturulacak öykü/anlatı ile engellilerin öznel deneyimleri, öteki öznelere geçirilecektir. Bu, iki özne arasındaki mesafeyi kapatmamakla birlikte, en azından duygudaşlık oluşturabilir (1999, s. 191).

Young’un müzakereci demokrasi karşısında önerdiği iletişimsel demokrasinin bir diğer önemli ögesi ise, retoriktir. Aslında retorik’in selamlaşma ve öykü anlatma da dâhil olmak üzere birçok iletişimsel unsuru kapsadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Buradan hareketle, iletişim ve iletişimsel demokrasi için son derece önemli olan retorik kavramı bu çalışmanın anahtar kavramlarından biri olarak konumlandırıldığından, bunu ayrı bir başlık altında irdelemek yerinde olacaktır.

İletişimsel Demokrasinin Bir Unsuru Olarak “Retorik”

Müzakereci demokrasinin uygulanması, idealde öngörüldüğü kadar rasyonellik içermeyeceğinden, iletişimsel demokrasi modeli ortaya koyulmuş ve iletişimsel demokrasinin en önemli dayanaklarından biri olarak da retorik’in varlığı gösterilmiştir. En basit anlamıyla Aristoteles’e göre retorik, “ikna etmesi gereken ya da ikna etmeyi amaçlayan argüman ve söylemlerin sergilenmesidir” (Meyer, 2009, s. 10).

Antik anlamıyla retorik, ikna edici söylemdir (Nelson, Megill, & McCloskey, 2002, s. 153). Antik Çağ’da retorik, belirli bir konuşma eğitimi sonrası politik ortamlarda, mahkemelerde ve türlü törenlerde dinleyenleri belli bir mevzuya inandırmak için yapılan sistemli bir konuşma sanatıdır (Dürüşken, 2001, s. 6). Retorik’in tarihi M.Ö. V ve IV. yüzyıllarda sofistlerle başlamıştır (Nelson, Megill, & McCloskey, 2002, s. 155). Sofistler öğrencilerine polis’in siyasal yaşamında etkili olan güzel söz söylemeyi ve kalabalıklar karşısında düşüncelerini savunmayı öğretmiş, bu dönemde sofizm ile retorik eş anlama gelmeye başlamıştır (Ağaoğulları, 2006, s. 79). Kendini bir sofist olarak görmediği gibi, sofistleri zaman zaman sertçe eleştiren Sokrates’e göre, retorik bir sanat değil, neşe ve zevk vermeye yarayan bir görenektir (Platon, 2018, s. 26). Platon ise Gorgias, Protagoras, Phaidros, Sofist gibi eserlerinde retorik’i olumsuzlamaktadır. Ancak öğrencisi Aristoteles, retorik’e önem vermekte, kurduğu Lykyum adlı okulda retorik derslerini sürdürmektedir (Aristoteles, 2019, s. 11). Aristoteles, retorik’i kendinden öncekilerden farklı olarak “kanıt” yani ileri sürülen savın doğruluğunu ağırlıklı olarak mantıksal metotla gösterme şeklinde bir akıl yürütme olarak kurgular (Baba, 2018, s. 143).

Aristoteles’ten sonra retorik alanında üç asra yakın sessizlik meydana gelmiştir. Bu sessizliği bozan ise, Roma’da yazarı belli olmayan “Rhetorica ad Herennium” adlı eser ve Cicero’nun eserleridir. Cicero, Aristoteles ve Sofist İsostrates’ten etkilenmiş ve ona göre ideal oratoru (hatip) ortaya koymuştur. Cicero, orator figürüyle, ömür boyu bitmeyecek bir süreçte güzel konuşabilecek erdemli insanı tasvir eder. Roma’nın cumhuriyetten imparatorluğa dönüşmesinden sonra edebî bir hüviyet kazanan retorik’i kapsamlı bir eğitim programı haline getiren Quintilianus, retorik’in “yerinde söyleme sanatı” olduğunu

ifade eder. Buna göre retorik, hem söylemin mükemmeliyetini hem de hatibin etik anlayışını çepeçevre sarar; zira iyi bir insan olmadan inandırıcı konuşmak olası değildir (Tepebaşı, 2016, s. 129-132 ve Meyer, 2009, s. 12).

İletişimsel demokrasi bağlamında ele alındığında, retorik ile kastedilen, konuşmacı ve dinleyici arasındaki bağın ve konumlanmaların kurulmasıdır. Savın kendisi elbette büyük önem taşımaktadır; ancak, iyi retorik ile kötü retorik arasındaki fark, savın etkileyciliğini önemli ölçüde şekillendirir. Retorik, özgül anlamları, çağrışımları ve simgeleri uyandırmak veya oluşturmak suretiyle, konuşmacı ve dinleyici arasındaki anlam paylaşımını gösteren bağlantıyı kurma işlevini görür (Young, 1999, s. 187,190). Kısacası, konuşmacı iyi bir retorikle dinleyiciyi istediği fikre doğru çekebilir veya yalnızca konuşmaya dikkat buyurmasını sağlayarak odaklama işlevi görebilir.

“Nuremberg Mahkemesi” Filminin Analizi

Genel Olarak

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesini müteakiben Almanya, bir yandan toplumsal ve ekonomik olarak yeniden toparlanma sürecine girmiş, bir yandan da Nazi döneminin korkunç yıkımlarının hafızalardaki enkazı temizlenmeye ve yıkımın sorumluları olarak görülen kişiler cezalandırılmaya başlanmıştır. Ancak, asıl sorumlular olan Hitler, Goebels, Göring ve diğer öncü isimlerin ölmüş olması, milyonlarca Yahudi'nin katledilmesinin hesabının kime sorulacağı sorununu doğurmuştur. Nazi Partisi'ne üye her bir vatandaşın sorgulanması mümkün olmadığından, toplumun kanaat önderleri arasında yer alan sanatçılar, gazeteciler, yazarlar vb. ile önemli görevlerde bulunan hâkimler ve savcılar sorgulanmıştır.

1961 yapımı *Nuremberg Mahkemesi*, Hitler döneminde görev yapmış dört hâkimin yargılanmasını içeren bir filmidir. Konusu 1948 yılında geçen bu film, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği öncülüğündeki soğuk savaş döneminin henüz başlarındaki siyasî ve askerî çekişmeye dair izlenimler edindirirken; bir yandan bu iki kutup arasında kalmış ve Hitler döneminde neler olduğunu anlamaya çalışan diğer yandan da olanlarla yüzleşme ve hesap verme içerisine giren Alman halkının durumunu gözler önüne sermektedir.

Bu çalışma kapsamında klasik retorikte yer alan üç ikna edici konuşma türünden biri olan ve mahkemelerde yapılan konuşmalara işaret eden “adli retorik” üzerinde durulacaktır. *Nuremberg Mahkemesi* filminin içinde oldukça geniş yer tutan duruşma sahneleri ele alınacak ve hâkim, savcı, avukat, sanık ve tanık konumundaki kişilerin söylemleri ile retorik kullanımları irdelenecektir.

Mahkemeler ve Retorik

Müzakereci demokrasi taraftarlarının öngördüğü üzere parlamentolar, belediye meclisleri, mahkemeler ve bunlar gibi savların merkeze alındığı (alınması gerektiği) mekânlarda, rasyonel bir müzakere yürütüldüğü takdirde, geneli tatmin eden bir mutabakata varılacaktır. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi, müzakereci demokrasiyi eleştirenler bu görüşü son derece “iyimser” olarak değerlendirmektedirler. Çünkü mahkemeler gibi mevzuata dayanan, olabildiğince insafa ve vicdana gerek kalmaksızın suçun biçimleri ve hangi şartlarda hükümlerin ne olacağı kanunlarla belirginleştirilmiş bir alanda dahi, kanunî açıklarla ve konjonktüre göre daima değişen ve dönüşen sayısız farklı uygulamayla karşılaşmak mümkündür. İşte böylesi bir durumda olabildiğince bertaraf edilmeye çalışılan “yorum” devreye girmektedir. Yorumun nasıl şekilleneceğini etkileyen en önemli unsur, davanın taraflarının savları olsa da bu savların öne sürülme

biçimlerinin de nihai kararın verilmesindeki etkisi göz ardı edilemez. İşte bu noktada devreye retorik olgusu girmektedir ve daha önce de ifade edildiği gibi mahkemelerde retorik kullanımı üzerine düşünceler Antik Yunan dönemine kadar götürülebilir.

Ünlü sofist ve retorisyen Gorgias'a göre retorik mahkeme salonlarında ortaya çıkmıştır ve konusu doğru olan ve olmayanı ayırmaktır (Duman, 2015, s. 83). Retoriğin gelişmesinde demokrasinin etkin bir rolü vardır. Pers Savaşları ile Atina'da Sicilya tiranlarının ortadan kaldırılmasından sonra özel mülkiyetin geri kazanılması için yeni mahkemeler kurulmuş ve davalar açılmıştır. Bu mahkemeler, toplumun her kesiminden kurayla seçilen iki yüz bir yargıçtan oluşmuştur. Yargıçlar, her davada oylarıyla karar vermede mutlak bir güce sahiptir. Böyle bir durumda dava sonucu, konuşmacının yargıçlar önünde söyleviyle yapacağı etkiye, bir başka ifadeyle ikna gücüne dayanmaktadır (Theodorakopoulos, 2004, s. 5-6). Davalardaki konuşma teknikleri hakkında bilgiler verdikleri ve vatandaşların mecliste konuşmalarına yardımcı olmak için rehber nitelikte bir el kitabı da hazırlamış bulunan Corax ve öğrencisi Tisias ise, adli retoriğin kurucuları arasında gösterilir (Kennedy, 1971, s. 59-60).

Cicero "De Inventione" isimli eserinde retoriğe dair en iyi bilinen katkısı olan "Retoriğin Beş Kanonu"na (The Canons of Rhetoric) yer vermiştir. Retorik söylem sanatı içerisinde, hatibin konuşmasının gelişimindeki aşamaları temsil eden beş bölüm/kanon şunlardır: Buluş (inventio), düzenleme (dispositio), biçem (elocutio), bellek (memoria) ve eylem (actio)². Bu beş bölümü izleyen konuşmacı, mevcut en iyi argümanları veya itirazları çerçeveler, bunları belirli bir kitle ve durum için etkili bir biçimde düzenler, uygun ve güçlü bir dille ifade eder, bölümleri belleğe alır ve bunları uygun tonlama ve jestle sunar (Fahnestock, 2011, s. 32).

Bu çalışmada, *Nuremberg Mahkemesi* filminin eleştirel-retoriksel analizi yapılırken, Cicero'nun bahsettiği "Beş Kanon" esas alınacaktır. Bu nedenle, filmin analizine geçmeden önce söz konusu kanonlar ile ilgili daha ayrıntılı bilgi sunmak gerekmektedir.

Buluş (heuresis/inventio): Konuşmanın üretim basamakları olarak da ifade edilebilecek beş kanondan ilki, konuşulan konu doğrultusunda önemli düşüncelerin ve gerekçelerin bulunması ve diğer bazı hazırlıkların yapılması safhasının yer aldığı buluştur. Bu basamak, düşünceden söze geçme hazırlıkları yapılan, bir nevi ön basamaktır (Tepebaşı, 2016, s. 32-33). Görülmekte olan davanın temel sorununun (stasis) ve bu sorunu kanıtlamak veya çürütmek için kullanılacak uygun kanıtların düşünülerek bulunmasıyla ilgili olan bu aşamada konuşmacı bütün yeteneğini, zekâsını ve bilgisini buluşlarıyla göstermektedir (Dürüşken, 2001, s. 31). Buna yönelik olarak, öncelikle dava konusu edinilen "stasis" belirlenmelidir.

Yunan retorikçi Temnoslu Hermagoras, "Stasis Teorisi"nde dört tartışma dizisi belirlemiştir. İlki, birisi bir suçu işlemekle itham ediliyorsa, en etkili savunma, iddia edilen fiilin ifa edildiğini reddetmektir; bu varsayımsal aşamadır (Lat. coniectura). Bu aşamada soru, sanığın eylemi gerçekleştirip gerçekleştirmediğidir. Eğer bu savunma tartışmalı ise, bir sonraki strateji, eylemi kabul etmek ve tanım konusunu gündeme getirmektir. Buradaki soru ise, eylemin ilgili normatif kaynaklarda yasaklanmış olarak tanımlanan eylemler kategorisine uyup uymadığıdır; bu tanım aşamasıdır (Lat. definitio). Üçüncüsü, savunma makamı ilk bakışta yasadışı bir eylemin gerçekleştirildiğini kabul eder, ancak özel koşullar temelinde haklı veya mazur görülebilir olduğunu ve dolayısıyla bunun bir hukuk veya merhamet meselesi olduğunu iddia eder; bu nitelik aşamasıdır (Lat. qualitas/generalis). Son olarak ve en az arzu edilen şekilde, sanık cezalandırılabilir, söz konusu

eylemin gerçekleştirildiği sonucuna varılabilir, ancak aktarım aşamasına (Lat. translatio) yol açan bir prosedür meselesi de gündeme getirilebilir. Bu aşamada soru, mevcut mahkemenin davayı görmeye yetkili olup olmadığıdır (Hohmann, 2006, s. 767). Diğer yandan bu son aşamada olayın hukuka uygunluğu da tartışılır (Tepebaşı, 2016, s. 29).

Buluşun ikinci kısmı kanıtlarla inandırma olarak ifade edilebilir. Aristoteles, retoriği belli durumlarda halihazırda bulunan inandırma yollarını kullanma yeteneği olarak tanımlar. Bazı inandırma tarzları retorik kapsamına girerken, bazıları girmez. “Teknik olan inandırma yolları” retorik sanatı içerisinde kabul görebilirken, bu kategoride değerlendirilmeyen “teknik olmayan inandırma yolları”, elde hazır bulunan verilerin öne sürülmesi şeklinde gerçekleşir ve adlî retorikte özellikle karakteristiktir. Bunlar; yasalar, tanıklıklar, anlaşmalar, işkenceler ve yeminlerdir (Aristoteles, 2015, s. 37-87). Hatip, bu kanıtları doğrudan kullanmak yerine, zekâsını ve yaratıcılığını kullanarak oluşturduğu kanıtla teknik olan inandırma yolu haline getirebilir.

Teknik olan inandırma yollarının ise, yaygın olarak bilinen üç türü vardır. Bunlar ethos, pathos ve logosdur. Ethos, konuşmacının kişisel karakteriyle ilişkilidir ve kişiliğini açığa vurma gücüdür. Pathos, dinleyicileri belli bir ruh haline sokmaya bağlıdır ve onların coşkularını uyandırma gücüne dayanır. Son olarak logos ise, konuşmacının sözcüklerle sağladığı kanıt ile ilgilidir ve bir hakikati veya sözde hakikati inandırıcı yollarla kanıtlama gücünü ifade eder (Aristoteles, 2015, s. 38).

İnandırma, kanıtla (tanıtla) ya da sözde kanıtla yapılmaktadır. Kanıt yoluyla iknada örtük tasım (entimem), sözde örtük tasım ya da örnek kullanılır. Örtük tasımlar, önermeyi kanıtlar veya çürütür; özel ve genel kanıt yollarından oluşur. Özel kanıt yolları, farklı sınıflara has önermeler; genel kanıt yolları ise, birbirine benzeyen tüm kümelere mahsus önermelerdir. Sözde örtük tasım, gerçek gibi görünen ama olmayan tasımdır. Bir tümevarım sağlayacak olan örnek ise, parçanın parçaya, benzerin benzere ilişkisini ifade eder (Aristoteles, 2015, s. 42,43,142,154).

Düzenleme (dispositio): En temel anlamıyla, konuşmanın akışıyla ilgili yapılan plandır. Aristoteles’e göre bir konuşmada esas olarak iki bölüm vardır. İlki, davanın ifadesi/ belirtilmesi, ikincisi kanıtlanmasıdır. Davanın ifadesinde dava ile ilgili ayrıntılar belirtilir; kanıt bölümünde ise, kanıt ve rakibin çürütülmesi aşamasına geçilir. Giriş ve son deyiş aşamaları ise ikincil aşama olarak ifade edilebilir. Giriş safhası, arkadan gelecek olan konular için uygun bir zemin hazırlar ve bu safhada savunmacı kendisiyle ilgili tüm önyargıları ortadan kaldırarak, olumlu bir izlenim edinmeye çalışır. Son deyiş, o ana kadar ne söylendiğini anımsatır (2015, s. 195-196).

Quintilianus ise, mahkemelerde retorik kullanımı aşamalarından olan düzenleme için, beş ayrı bölümden bahseder. Bunlardan ilki olan “exordium”, dinleyicilerin konuşmaya odaklanması için tasarlanmış bir giriştir. İkinci bölüm, “narration”, vakayı anlamak için gerekli olan gerçekleri ifade etmektir ve hakkında karar verecekleri konunun temel niteliğini ortaya çıkarmayı amaçlar. Adlî konuşmanın üçüncü kısmı, anlatım sırasında ileri sürülen iddiaları desteklemek için delil sunmak üzere tasarlanmış bir bölüm olan ispat veya teyit olarak da ifade edilebilecek olan “confirmation”dır. Dördüncüsü, karşı iddiaların yanıtlandığı “confutation” veya çürütmedir. Beşinci ve son olarak da hatibin vakanın önemini tekrar vurguladığı “peroration” yani sonuç bölümü sunulur (Herrick, 2008, s. 109). Rhetorica ad Herennium adlı eserde düzenlemenin bu beş bölümüne ek olarak “division”dan yani bölmeden bahsedilir. Bu, davanın taraflarınca mutabık kalınan ve itiraz edilecek olan hususlara işaret eder (Lanham, 1991, s. 171).

Düzenleme konusunda son olarak iki kavramdan bahsetmek yerinde olacaktır: Bunlardan biri “dissoi logoi”, diğeri ise, “kairos”tur. Sofistlerin mahkemelerde ve her türlü tartışma ortamında güçlü savunulara imza atmalarının temelinde, onların diyalektik metodu uygulamaları ve dissoi logoi denilen karşıt argüman fikrini benimsemeleri yatmaktadır. Bir başka ifadeyle, sofistler herhangi bir eğilimi desteklemek veya karşı çıkmak için güçlü argümanlar üretilmesi gerektiğine inanmışlardır. Onlara göre gerçeklere ulaşmak ancak argümanların çatıştırılmasıyla mümkün olabilir. Dissoi logoi kavramı ile yakından ilişkili olan kairos ise, elverişli bir an, durum gibi çeşitli anlamları ifade eden bir terimdir. Bu doktrine göre gerçek, bir olayı çerçeveleyen zaman, imkânlar ve koşullardan oluşan bütün faktörlerin dikkatlice düşünülmesine bağlıdır (Herrick, 2008, s. 35-36). En öz anlamıyla kairos, fırsat anı, doğru şeyi söylemek veya yapmak için doğru zaman anlamına gelir. Sofistler tarafından yaygın olarak kabul edilen yargı şudur ki, kuralların nasıl ve ne zaman uygulanacağı bilinmedikçe, kuralları bilmek çok da yardımcı olmayacaktır. Keza İskrates de öğrencilerine fikirlerini nasıl ayarlayacaklarını ve bunları kullanmak için doğru anı (kairosu) gözetmeleri gerektiğini öğrenmeyi telkin etmiştir (Kennedy G. A., 1994, s. 29,35,45). Gorgias’a göre ise, ortaya atılan herhangi bir sorun, iki antitez arasında seçim veya uzlaşmayı içerir, böylece zaman, yer ve durum olan kairos, tek başına söz konusu ikilemi çözebilir (Kennedy G. , 1971, s. 66-67).

Biçem (elocutio): Bu bölüm, cümlelerin ifade edilmiş biçimine ve konuşmanın üslubuna işaret eder. Zira Aristoteles, ne söylenmesi gerektiğinin bilinmesinin tek başına yeterli olmadığını, onun gerektiği gibi söylenmek zorunda olduğunu ifade eder. Böylece doğru izlenim yaratma işi kolaylaşmış olacaktır (Aristoteles, 2015, s. 165).

Farklı retorisyenler biçemle ilgili olarak farklı gruplandırmalar yapmışlardır; ancak genel olarak ifade edilebilir ki, konuşma üslubunun tanımlanmasında basit, orta veya süslü bir anlatım tercih edilmiş olabilir. Rhetorica ad Herennium’da bunun için üç kategori sunulmaktadır: İçinde doğruluk ve netliği de barındıran zarafet (elegantia); sert ses çatışmalarından ve aşırı figürlü dilden kaçınmayı öğören düzgün stil (compositio) ve çeşitli şekillerin de kullanımıyla gerçekleştirilen bezeme (dignitas) (Lanham, 1991, s. 174-177). Farklı şekillerde ifade edilmiş olsa da aslında biçemin özü konuşmanın konusu ve yapıldığı yere uygun ikna edici bir üslup kullanmayı gerektirir. Longinos, “Yüce Üzerine” isimli eserinde, önemsiz konular mevzu bahirken görkemli ve heybetli tabirlerin kullanımının, küçük bir çocuğa trajik bir maske takmak gibi olacağı örneğini vererek durumu izah etmeye çalışmıştır. Aynı zamanda yüce bir konuşmada görkemli fikirlerin yanı sıra dile hâkimiyet ile düşünme ve konuşma figürlerinin doğru ve uygun bir şekilde teşkilinin önemini vurgulamıştır (2003, s. 113,114,152). Konuşma figürlerinin birer parçası olan benzetmeler, yeminler, devrik cümleler, dolaylı anlatım, mecazlar, kıyas ve teşbihler, mübalağa gibi biçimsel öğeler ve söz sanatları, dinleyicilerin dikkatini çekmede son derece önem taşıdığı gibi, konuşmanın etki ve ikna gücünü de belirleyen öğeler arasındadır.

Bellek (memoria): Retoriğin beş bölümünden biri olan bellek içerisinde, ayırt edici iki tür bellekten bahsedilir: Doğal bellek ve yapay bellek. Doğal bellek (hafıza) kendini açıklar niteliktedir. Yapay bellek ise, Antik Yunan’dan beri yaygın olan “hafıza-tiyatro” anımsatıcı yöntemlerinden biri kullanılarak eğitilir; bunlar, belirli bir tartışma modelini belirli bir görsel sahne ile ilişkilendirerek görsel korteksin gücünü kullanır. Bu tür sahneler, arka planlar ve görüntüler olmak üzere iki öğeden oluşur. Genellikle tanıdık bir bina, oda veya halka açık bir yer görsel model olarak hizmet eder (Lanham, 1991, s. 178-179).

Bellek, bir konuşmanın maddelerini ve sözcükleri sağlam şekilde zihinsel kavrama anlamı taşıdığı için, sözlü bir kültürde hafızanın merkeziliği aşikardır. Hatip, bellekten uzun ve karmaşık argümanlar sunduklarından, eğitilmiş bir bellek şarttır (Herrick, 2008, s. 97). Sözlü kültürden uzaklaşıldıkça, bellek ögesinin, ilk üç öge olan buluş, düzenleme ve biçime göre retorik sanatı anlayışına uyması daha az olasıdır.

Eylem (actio): Son kanon olarak eylem, sesin ve beden, konunun onuruna ve tarzına uygun bir şekilde kontrol edilmesi, şeklinde tanımlanabilir. Bir Roma mahkemesi salonunda veya senatoda yapılacak olan bir konuşma performans olarak değerlendirildiği için, konuşmacının uzman bir hatip olması beklenmiştir. Duruş, güç ve zarafet önemsenmiştir. Hareket, jest, duruş, yüz ifadesi, vokal tonu ve ses seviyeleri incelenmiş ve uyluklarını tokatladıklarına, ayaklarını yere vurduklarına ve hatta savaş yaralarını ortaya çıkarmak için gömleklerini yırttıklarına dair anlatılar olan Roma hatipleri büyük sükse yapmıştır (Herrick, 2008, s. 97). Konuşma ögesi olan ses ile beden kullanımının yanı sıra, sahne de bazen ustalık performansının tamamlanması için uygun bir biçimde düzenlenmiştir (Lanham, 1991, s. 179-180).

Filmin Analizi

Dan Haywood, Amerika Birleşik Devletleri'nde görev yapmakta olan orta yaş üstü bir hâkimdir ve Nazi iktidarının çökmesi sonrasında açılan bazı davaları yürütmek üzere Almanya'ya gelir. Haywood, rejim döneminde önemli görevlerde bulunan dört hâkim meslektaşını yargılamaktadır; bunlar Werner Lampe, Friedrich Hofstetter, Emil Hahn ve Ernst Janning'dir. Janning, eski Alman Adalet Bakanlığı ve çok önemli davalarda mahkeme başkanlığı görevlerini yürütmüş aydın bir hukukçudur. Hans Rolfe, genç ve zeki bir savunma avukatı olarak Janning'i ve aslında kendi ifadesiyle sanık sandalyesine oturtulmuş olan "tüm Alman halkını" savunmaktadır. Amerikalı Savcı Albay Lawson ise, Yahudi kıyımlarını kimi zaman doğrudan kimi zaman da dolaylı olarak desteklediklerini iddia ettiği bu dört sanığın "hak ettikleri" cezaları almaları için deliller sunmaktadır.

Naziler için temsili öneme sahip olan Almanya'nın Nuremberg şehrinde gerçekleştirilen duruşmaların ilki, bir asker: "Tanrı Birleşik Devletler'i ve mahkemelerini korusun" sözünün duyulmasıyla başlar. Davayı yürüten hâkimlerin, iddianameleri hazırlayan savcılar ve hatta izleyici koltuğunda oturanların büyük çoğunluğunun Amerikan askerleri olduğu görülür. Davaların Amerika tarafından yürütüldüğü gerçeği bu üniformalı askerler manzarasını doğallaştırırsa da mahkeme mekânının bu şekilde düzenlenmesi, psikolojik tahakküme mahal vermektedir. Zira mekân, ilişkilerden yalıtık, bağımsız ve nötr değildir (Öztürk, 2012, s. 19). Ayrıca, müzakereci demokraside politik ve ekonomik eşitliğin sağlanması halinde konsensüse varılacağı düşüncesi esastır. Oysa "tam bağımsız" olarak nitelendirilse dahi, mahkemeler, özellikle olağanüstü siyasî ve askerî dönemlerde (ihtilal, savaş vb.) ciddi tehdit altına girer ve siyaset kurumunun doğrudan ya da dolaylı tahakkümünden etkilenir. *Nuremberg Mahkemesi*'ndeki savcılar da yüksek askerî rütbelerdeki kişiler oluşu, onların asker kişiliklerinden ve bu bağlamdaki ilişkilerinden etkilenmeleri tehdidini doğurur. Keza, filmin ilerleyen kısımlarında Amerikan General, Savcı Albay Lawson'a, Sovyetler Birliği'ne karşı içinde buldukları mücadeleden ve Almanya'nın kendileri için öneminden bahsederek: "Alman halkının yardımına ihtiyacımız var, açık ve net! Eğer liderlerini hapse atarsan, onlar sana yardım etmezler" der. Dolayısıyla mahkemelerdeki nihaî kararı etkileyen tek unsurun dava konusu fiilin saf hâli olmadığı, farklı kanallarca da yönlendirmeler yapılmaya çalışıldığı aşikârdır.

İddia makamı adına açılış konuşmasını yapmak üzere savcı Lawson kürsüye davet edilirken, ikinci savcı, Lawson'ın kulağına eğilerek "yavaş ve basit" telkininde bulunur. Lawson ağır ve kendine güvenen bir şekilde kürsüye yaklaşır ve konuşmasına başlar. Müzakereci normlar içerisinde zikredilen parlamadan ve bedensel taşkınlıktan arınmış bir başlangıçtır bu. Çünkü öfke, incinme ve ateşli ifadeler, eşlik ettikleri iddiaların ve gerekçelerin değerini düşüreceğinden (Young, 1999, s. 180) böylesi bir üsluptan uzak durmak gerekir.

Savcı Lawson bunun alışılmışın dışında bir dava olduğunu söyler. Çünkü, sanıklar işledikleri suçları kanun adına yaptıklarını ve dolayısıyla adaleti temsil ettiklerini ifade etmektedirler. Bu kısa girizgâhtan sonra Lawson, mahkemenin hâkimlerine dönerek, "Dolayısıyla siz saygıdeğer hâkimler, bu karşınızda oturan hâkimleri yargılamak üzere burada bulunuyorsunuz." der. Young, konuşmacının retorik aracılığıyla dinleyicilerin belirli niteliklerine ya da deneyimlerine ve kendisinin onlarla ilişkili özgül konumuna seslendiğini söyler. Bir başka ifadeyle, retorik konuşmanın ne vesileyle yapıldığını kurar (1999, s. 190). Lawson'ın bu sıradan gibi görünen ifadeleri, retorik konuşmayı kurma işlevinin bir görüngüsüdür aslında. Adlî retorik'in aşamalarından olan düzenlemede "giriş" olarak tanımlanan bu konuşmada, Lawson, sanıkların eski birer yargıç olarak cübbelerini giyip görevlerini kötüye kullandıklarını, Almanya'da adaleti yok ettiklerini ve yasaları çarpıttıklarını iddia eder. Ayrıca, yargılamanın mahkemeye sunulan kanıtlar doğrultusunda yapılacağını söyleyerek "davanın belirtilmesi"ni ortaya koyar.

Stasis Teorisi öğelerinin ilkinine göre, mahkemede bir suç işlendiği iddia edildiğinde, sanık ve savunma makamının bu iddiayı reddetmesi en iyi savunmadır. Duruşmaların en başında, sanık koltuğunda oturan eski yargıçlardan Hahn, Hofstetter ve Lampe'in suçlamaları kesin bir dille reddettiği görülür. Bu teori içerisinde yer alan unsurlardan bir diğeri ise, mevcut mahkemenin otoritesini kabul etmemek ve/veya bunu tartışmaya açmaktır. Savunma makamının "giriş"ini kurmak üzere açılış konuşmasını yapan Avukat Rolfe, böyle bir mahkemede olmanın hem onur verici olduğunu hem de büyük sorumluluk istediğini belirterek sözlerine başladıktan sonra, her ne kadar mahkemenin yetkisini doğrudan reddetmese de bu mahkemenin kabullenilmiş sınırların dışında olduğunu söyleyerek, olağanüstü koşulların mevcudiyetine dikkat çeker. Rolfe'un müvekkili olan Eski Adalet Bakanı ve Yargıç Janning ise, bu mahkemenin yetkisini kabul etmeyerek, ifade vermemek suretiyle protestoda bulunmaktadır.

Janning'in gönüllü olarak avukatlığını yapan ve öğrencilik yıllarından beri onun büyük bir hayranı olan Rolfe, Janning'in üst düzey meslekî özgeçmişine değindikten sonra, onun suçlu bulunması halinde başkalarının da suçlu olabileceğini söyler ve büyük bir Amerikan yurtseverine ait olduğunu belirttiği sözü zikreder: "Bir yargıç kanunları yapmaz; ülkesinin yasalarını uygular." Genç avukat ekler: "Ernst Janning ülkesinin yasalarını mı uygulamalıydı yoksa bunu reddedip bir vatan haini mi olmalıydı? İşte bu mahkemenin ekseninde duran en önemli sorudur." Rolfe "davanın belirtilmesi" kapsamına giren bu ifadelerin ardından kendilerini sorumlulukların tespitine adadıklarını ve bunu yalnızca dört sanık için değil, aslında sanık sandalyesinde oturan tüm Alman halkı için yaptıklarını ifade eder.

Duruşma sahnelerinin henüz ilki olan bu açılış sahnesinde rastlanılan çok sayıda retorik öğesinden biri de teknik inandırma yollarından "ethos" tur. Konuşmacının hem kişisel güvenilirliğini ortaya koymasına hem de adı geçen diğer kişilerin karakterlerine işaret eden ethos kavramının karşılığını savcı, avukat ve sanık koltuğunda oturan eski

yargıçlar üzerinden değerlendirmek mümkündür. Bu sahnelerle birlikte tüm Alman halkını suçlu koltuğuna oturtan güçlü argümanlara sahip hırslı bir savcı profili her fırsatta pekişmektedir. Zeki ve rasyonel bir avukat olan Rolfe ise, ülkesini seven bir milliyetçidir: Hitler'in yaptığı katliamı onaylamamakla beraber, bunun yaşayan bir suçlusu/sorumlusu olmadığına, özellikle de Alman halkının genel olarak tüm bu vahşetten sorumlu tutulmaması gerektiğine inanarak savunma geliştirmektedir. Ayrıca davaların bir başka ülke tarafından yürütülmesinden hoşlanmadığı da açıkça belirtilmektedir. Janning'i hapisnede ziyaret ettiği bir sahnede, Hiroşima ve Nagasaki felaketlerini örnek göstererek: "Bu mu onların yüce ahlâkı, bize ne yapacakları kararını onlara mı bırakacağız, kendimizi onlara mı yönettireceğiz!" diyerek davayı asla bırakmayacağını ifade eder. Filmin ilerleyen sahnelerinde de ethosla bağdaştırılabilecek çok sayıda öğeyle karşılaşılacaktır. Örneğin Janning'in karakterine dair bilgiler veren, onun iyi bir hukukçu olduğuna yönelik çeşitli detaylara rastlanmaktadır: Tanıklar arasındaki Weick'in Janning için doğasında dâhilik ve üstün yeteneklilik olduğunu belirtmesi, mahkemenin hâkimi Dan Haywood'un okuyup incelediği Janning tarafından yazılan hukuk kitapları, mahkemeye Yahudi ailelerden gelen ve o dönemde kendilerine yardım ettiği için Janning'e teşekkür içeren mektuplar, Bayan Berthold'un Janning gibilerin Hitler'i pek sevmediğini söylemesi, Janning'in mahkeme dışında da diğer Nazi dönemi yargıçlarına karşı sert duruşu bunlardan bazılarıdır.

Filmin duruşma sahnelerinde avukat ve savcı ön plana çıksa da aslında filmin seyircisi olayları ve o dönemde Almanya'daki genel durumu Haywood'un "sivil" olarak nitelendirilebilecek sahneleriyle takip eder, öğrenir. Aristoteles, dinleyiciyi bir şeye inandıran, hatibin karakterine güven esinleyen üç şeyin olduğunu söyler: Sağduyu, iyi ahlâkî karakter ve iyi niyet (2015, s. 97). Haywood'un kendisini karşılayan senatörle konuşmasında, bu davalarla ilgili olarak asıl suçlular olan Hitler, Goebbels, Göring ve diğerlerinin intihar ettiğini ve kimilerine göre geride kalanları yargılamanın çok da gereğinin olmadığını, bu nedenle bu iş için kendisi gibi bir budalanın öne sürüldüğünü söyler. Yine de geldiği için pişman olmadığını belirten Haywood, Alman yargıçların yargılanması gerektiğini ifade eder ve ekler: "Umarım becerebilirim." Ayrıca, karşılaştığı kişilerle olan konuşmalarındaki genel görünüşüne ve sözcükleri seçme hassasiyetine bakıldığında, Haywood hakkında dürüst ve doğru bir duruş izlenimi ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle Haywood'un duruşmayı yönetirken takındığı tarafsız tutum, filmin seyircisinin de doğrudan taraflı bir konumlanmada bulunmasını engellediği gibi, özdeşleşmeyi de kırmaktadır.

Avukat Rolfe'un Janning'i hapisnede ziyaretini sırasında sarf ettiği şu cümleler akıl, mantık ve rasyonellik içeren bir savunma yapacağına; bir başka ifadeyle ikna kanıtlarından logosu kullanarak savunmasını geliştireceğine işaret etmektedir: "Davanızı tam bir ciddiyetle yürütmek istiyorum; hiçbir duygusal davranışa başvurmayacağım, mahkemeden asla merhamet beklemeyeceğim. Oyunu onların kurallarına göre oynayacağız." Rolfe, burada belirttiği gibi dava boyunca oldukça rasyonel ve savcılık makamının delil olarak sunduğu öğelere karşı akılcı karşı koyuşlarla savunmasını yapmaya çalışır. Ancak, avukatın yer yer pathostan da yararlandığı görülür: Ses tonunda ani yükseliş ve inişler yapması, milliyetçi duygulara hitap eden ifadeler kullanması, duygulara seslenerek coşku uyandırma çabaları... Savcı Lawson'ın ise pathosa çok daha fazla başvurduğu görülür. Milyonlarca Yahudi'nin katledilmiş olması her şeyden önce duygulara hitap edecek nitelikte bir olay olduğu için, Lawson, hem pathosu kullanarak davanın karar merciini ve izleyicileri sanıkların karşısında yer alacak şekilde

yönlendirmeye çalışmakta; hem de elindeki bolca kanıt ögesini (belgeler, tanıklar, videolar vb.) ortaya koymak suretiyle logostan yararlanmaktadır. Avukat Rolfe'un müvekkilini savunurken pathos ve logostan aynı anda yararlandığı sahneler de mevcuttur. Örneğin, iddia makamının kullandığı katliam görüntüleri karşısında büyük utanç duyduklarını söylemekle beraber, bu görüntülerin burada yargılananlarla hiçbir ilgisi olmadığını da ifade eder: "Operasyonun gizliliği, kampların coğrafi yerleşimi, savaşın son günlerindeki iletişim kopukluğu, milyonlarca insanın katledilmesi... açık olan bir şey var ki gerçeğin söylenmediğidir. Bütün bunlar uçlardaki birkaç kişi tarafından yapıldı. Onlar katil. Neler olduğunu çok az sayıda Alman biliyordu; birkaç kişi... hiçbirimiz gösterilen yerlerde neler olduğunu bilmiyorduk, hiçbirimiz..." Rolfe aynı zamanda Janning'in fiziksel olarak ari ırktan olmadığını, onun bir Yahudi olduğunu söyler. Bu gerçeğe rağmen risk alarak görevinin başında durduğunu ve tek itici gücünün ise adaleti sağlamak olduğunu belirtir.

Aristoteles, konuşmada olması gereken üç temel öğeden bahseder, bunlar amaca uygunluk (yararlılık, iyilik), soyluluk (güzellik) ve adalettir. Eğer konuşmacı bir adli konuşmacı ise belli bir eylemin haklılığını veya haksızlığını kabul ettirmek mecburiyetindedir. Bunun için de gerçekçi kanıtlar kullanmayı yeğleyecektir (2015, s. 13). Stasis Teorisi'ne göre de savunma makamının izlemesi gereken yol budur. Keza Avukat Rolfe, iddia makamının haksızlığını ortaya çıkarmaktan ziyade, kendi haklılıklarına odaklanır. Bunun için her bir suçlamaya cevaben, konjonktür neyi gerektiriyor ve dönemin yasaları neyi emrediyorsa, hâkimlerin sadece onun uygulayıcısı oldukları ve yasanın diğer ayrıntılı nitelikleriyle ilgilenmenin yasamanın görevi kapsamında yer aldığı teziyle savunmalarını yapar.

Rolfe'un başta da hedeflediği gibi logosa yönelerek ciddi bir retorikle savunmalarını sürdürmesi, sorgulamalar sırasında daha da şiddetlenir. Konuşmanın üslubu sertleştikçe de avukat, pathosa yani duygulara yönelmeye başlar: Tanıkların ağızlarından çıkmasını istediği tüm sözleri söyletene kadar sıkıştırma, utandırma, terletme, kısacası tüm zora sokma yöntemleriyle hedefine doğru ilerler. Bazen uyarı olacak kadar sesini yükseltir, hatta bağırır, bazen de çok hızlı ve seri şekilde karşıdakinin stratejik düşünerek cevap vermesine mahal vermeksizin art arda sorularını yöneltir. Avukatın buradaki retorik kullanımı, Aristoteles'in ifade ettiği gibi (2015, s. 209), karşı tarafı alt etmek için bir soru daha sorsanız saçmalığa düşeceği anı yakalama becerisiyle alakalıdır. Savunma avukatı tarafından psikolojik tahakküme maruz kalan ve kimi zaman terleyen, kimi zaman da ağlayan tanıklarla ilgili böylesi sahnelerin hiçbiri, müzakereci demokraside varsayılan "aşırılıktan uzaklık" ile bağdaşmaz. Bu, savın türlü iletişim biçimleriyle iç içe geçmiş olarak ifade edildiği iletişimsel demokrasinin bir yöntemidir.

Tanık sandalyesinde oturan ve kendisi de eski bir hâkim olan Wieck, Hitler'in iktidara gelmesiyle birlikte, bağımsız yargının diktatörlüğün eline geçtiğini ve mahkemelerin "yüksek iktidar mahkemesi" halini aldığını, kendisinin de bu duruma bir karşı koyuş olarak istifa ettiğini belirtir. Kendisinin, "Führer'in nişanı" olan gamalı haçı elbisesine takmayı reddettiği, ancak, Janning'in bunu taktığı bilgisini verir. Sıra savunma makamı olan Rolfe'e geldiğinde, avukat sert, hızlı ve yüksek sesli konuşma tarzıyla tanık Wieck'in doğrudan gözlerinin içine bakarak, Komünist Parti'nin varlığına ve meşruluğuna, ülkenin önceki durumunun kötülüğüne işaret eden cevaplar almayı başarır. Avukatın burada başvurduğu yöntem, konuşmanın düzenlenmesi içindeki kavramlardan biri olan ve retorik sanatı için oldukça önem arz eden "dissoi logoi"dir; bir başka ifadeyle argüman-karşı argüman taktiği. Avukat, ülkenin o dönemki politik şartlarını diyalektik bir bakış açısıyla değerlendirmekte ve tanık Wieck'i de sorularıyla bu bakışa dâhil etmekte; bu yöntemle savcılık makamının tanığını çürütmekte, hatta adeta kendi tanığı haline

getirmektedir. Rolfe'un burada kullandığı bir diğer taktik ise Sokratik yöntemdir. Hem mahkemelerin doğası gereği hem de ikna etmeye yönelik en etkili yöntemlerden birinin bu olması hasebiyle, duruşmalarda diyalogların yoğun olarak soru-cevap şeklinde kurulduğu görülmektedir. Keza Sokrates de kendi düşünme ve ikna etme yönteminde soru-cevap tekniğini ve diyalektiği sıklıkla kullanmıştır. Rolfe, istediği cevabı alacak soruyu net bir şekilde yönlendirdikten ve "evet"- "hayır" gibi öz içeren cevapları aldıktan sonraki, "ama" ifadesini hükümsüz saymakta ve bertaraf etmektedir. Örneğin, "Nasyonel sosyalizmin gelmesinin, ülkenin kötü koşullarından bazılarını düzelttiğini söyleyebilir miyiz?" diye sorduğu soruya, Wieck: "Evet ama bedeli çok ağır oldu ve ..." diye devam ederken, Rolfe: "Lütfen sadece sorduğum sorulara cevap vermeye yoğunlaşınız" diyerek sözünü keser ve yine sadece duymak/duyurmak istediği cevaplara yönelik soru sormayı sürdürür.

Savcılık makamının en çok üzerinde durduğu konulardan biri, farklı ırktan veya farklı politik görüşten olan kişilerin kısırlaştırılması hususudur. Tanık Wieck, bunun politik muhaliflere karşı silah olarak kullanıldığını ifade edince, Rolfe, "Siz bunun politik silah olarak kullanıldığına şahit oldunuz mu?" diye ısrarla sorar ve Wieck'in "Böyle şeyler yaşandığını biliyorum, duydum..." gibi cevaplarını kabul etmeyerek sadece doğrudan şahitliğinin olup olmadığına yoğunlaşır. Nihayetinde Rolfe: "Hayır, şahit olmadım" cevabını alınca, elindeki kâğıdı gösterir ve sakince yırtar, diğer konuya geçer. Avukatın burada yaptığı, retorik sanatının öğeleri içinde yer alan, hatta Aristoteles'e göre en mükemmel retorik yöntemi ve ikna etmenin gövdesi olarak tanımlanan "örtük tasım"dır (Ross, 2017, s. 420-421). Örtük tasımda tümdengelim yöntemine başvurulur. İnandırılmak, ikna edilmek istenen dinleyici ile ortak kanaatlerden oluşan noktalar belirtilmeden, dinleyicilerin çıkarım yapması beklenir. Örtük tasımda açıkça ifade edilmeyen öncüller, hatip ile dinleyici arasında bir köprü teşekkül etme işlevi görür (Yaşın & Cengiz, 2019). Çünkü dinleyici, yaptığı çıkarımın hatibin değil kendisinin fikri olduğunu düşünür. Bu da dinleyicilerin ikna olma ihtimalini güçlendirir. Hem savcının hem de avukatın tanıkların ağzından almak istedikleri cevapları duyana kadar sorular sorup, o cevabı duyduktan sonra da uzun uzadıya bir değerlendirmeye girmeksizin sadece "Başka sorum yok..." veya "Hepsi bu..." diyerek, değerlendirmeyi mahkeme heyetine bırakmaları, filmde çok kez başvurulan örtük tasım örneklerindedir.

Savcılık makamının da savunma makamının da ortaya koyduğu iddia ve karşı çıkışlar, yalnızca kanıtların gösterdiği ve mevzuatın gerektirdiği çerçevede değildir. Bu somut deliller dışında duyular, inançlar ve inanmak isteyişler de mahkeme katılımcılarının görüşlerini şekillendirmektedir. Platon'a göre retorik inandırma ile alakalıdır ve işin vahim tarafı, inananlar da bilenler kadar ikna olmuştur (Duman, 2015, s. 77). Wieck'in Janning aleyhine yaptığı tanıklığının dinlenmesinde, Rolfe'un yapmaya çalıştığı şey, esasında onu bir "şahit" değil, duyduklarına inanmış ve kendisi görmediği bilmediği halde, sadece duyulara dayanarak görmüş gibi anlatan biri olarak addetmektir.

Nazi döneminde kısırlaştırma eylemine maruz kalmış bir Yahudi olan Peterson, tanık olarak dinlenir. Ancak Rolfe, daha sonra onun özel yaşamıyla ve okul hayatının ayrıntılarıyla ilgili bazı soruları sorarak, Peterson'ın aslında annesinin genlerinden gelen bir zekâ geriliği olduğunu ima eder ve elindeki raporla da bunu kanıtlamaya çalışır. Bunu yapmasının nedeni, zekâ geriliği olanların kısırlaştırılması eyleminin ünlü hukukçu Oliver Vindle Holmes'un eserlerinde meşru hâle getirilmiş ve Amerika'da hukuk literatürüne eklenmiş olmasıdır. Avukat, Peterson'a içinde tavşan, avcı ve tarla kelimeleri geçen bir cümle kurmasını ister. Peterson kuramaz; sıkılır, bunalır, terler ve sonunda cebinden çıkardığı fotoğrafı mahkemede bulunan herkese göstererek "... bakın ve bana söyleyin,

annem geri zekâlı mıydı? Benim annem geri zekâlı mıydı?” diyerek ağlamaya başlar. Avukat bu çığlıkla yükselen tepki karşısında son derece soğukkanlı bir şekilde: “Sanırım mahkemeye tanışın tanıklık yapabilecek derecede zekâyâ sahip olmadığını belirtmek durumundayım” der. Peterson’ın bu duygusal tepkisi, müzakereci demokrasi idealinde, mahkeme salonlarında olmaması gereken bir durumken, iletişimsel demokrasiye, azınlıkların ve alt kültürlerin çabucak bürünebileceği bir ruh hâli olarak değerlendirilir.

Çalışmanın ilk kısmında belirtildiği gibi öykü anlatma, iletişimsel demokrasiye ve retorik’in en etkili kullanılma şekillerindedir. Lawson da öykü anlatmanın modern bir yolu olan görsellerden (video, fotoğraf gibi) faydalanmıştır. Milyonlarca Yahudi’nin toplu şekilde gömüldüğü, yakıldığı, aç bırakıldığı, sefil kamp hayatının görüntülerini mahkeme salonundakilere gösterir ve burada yaşananlara dair sayısal bilgiler verir. Ardından, Hitler’in direnenleri ve sadakatsizleri tutuklayarak kamplara gönderecek olan yasağını okur. Uygulayıcıları olarak da sanık dört hâkimin adını söyler. Lawson, “Belki bu hâkimler toplama kamplarını bizzat yönetmediler, maktullere şahsen zarar vermediler ya da gaz odalarının vanasını açmadılar ancak milyonlarca insana zarar verecek kanunları biçimlendirdiler ve uyguladılar. Bundan sorumlu oldular” der. Lawson burada makul bir akıl ve vicdana sahip hiç kimsenin farklı bir görüş beyan edemeyeceği katliam görüntülerini kullanarak, karşıt görüşün yükselmesinin önünü kesmeye çalışır. Rolfe ise savunmasında, izledikleri bu utanç verici görüntülerin davayla alakasının olmadığını söyleyerek, savcılık makamını mahkemenin duygularına hitap etmeye çalışmakla itham eder.

Bunların yanı sıra, çalışmanın ilk bölümünde de değinildiği gibi teknik olmayan inandırma yolları (yeminler, işkenceler, yasalar, tanıklar, anlaşmalar vb.) vardır ve *Nuremberg Mahkemesi*’ndeki duruşma sahnelerinde bu yollara sıklıkla başvurulmuştur. Hem sanık hem de tanık koltuğuna oturan her bir kişi, mahkeme huzurunda doğruyu söyleyeceklerine dair yemin ettirilirlir. Savcı Lawson’ın Yahudi katliamına dair gösterdiği film, teknik olmayan kanıtlar içerisinde işkencelere örnektir. Savcı, sanıkların doğrudan olmasa da dolaylı olarak bu işkencelerin sorumlusu olduklarını iddia eder.

Adli retorikte, yasaların varlığını öne sürmek ve bunların içerikleri doğrultusunda iddia ve savunma metnini kurmak en çok kullanılan ikna yöntemlerinden biridir. Filmde de Avukat Rolfe’un en baştan beri önemli bir argüman olarak kullandığı unsur şu olmuştur: Onurlu bir yargıcın yapması gereken temel şey, ülkesinin yasalarını uygulamaktır. Duruşma esnasında iddia makamının “suç” ve “evrensel yasalara aykırılık” olarak öne sürdüğü uygulamalar (kısırlaştırma, sadakatsizliğin cezalandırılması, şüphelilerin yargılanmadan kamplara gönderilmesi, işkenceler vb.) savunma makamınca dönemin ulusal mevzuatında yer aldığı gerekçesiyle aklanmaya çalışılmaktadır. Hatta uluslararası tanınırlıktaki büyük hukukçular tarafından da bu uygulamaların meşru kabul edilerek hukuk literatürüne eklendiği belirtilmektedir. Rolfe, Amerikalı büyük hukukçu olarak andığı Holmes’un eserlerini ve yorumlarını duruşmalar süresince birçok kez referans olarak sunmuştur. Böylece, savcılık makamının sanık hâkimlere yönelttiği “canilik”, “barbarlık”, “canavarlık” suçlarına dair uygulamaların, Amerika Birleşik Devletleri’nin çeşitli eyaletlerinde de uygulandığını ve bunların doğal olarak nitelendirildiğini örtük tasımla kanıtlamaya çalışmıştır. Yargılamanın Amerikalılar tarafından gerçekleştirilmekte oluşunu da göz önünde bulundurarak, bir Amerikalı hukukçunun görüşlerinden örnekler sunması, Rolfe’un retorik kullanım gücünün de bir örneğidir.

Alıntılarla ilişkili olan bir diğer teknik ise, tanıklardır. Mahkeme salonlarında sıkça kullanılan tanık göstermeden kasıt öncelikle şahit konumundaki kişilerdir; ancak, bu kişilerin yanı sıra, herkes tarafından bilinen kanaat önderleri, şairler ve diğer tüm saygınlık gören kişiler de tanıklar arasında gösterilebilir. Hatta atasözleri, gazete haberleri, makaleler vb. dahi bu kanıt biçimi içerisinde değerlendirilebilir. Avukat Rolfe'un savunma makamı adına yaptığı kapanış konuşmasında (epilog/son deyiş) William Churchill'in Hitler'e övgüsünden bahsetmesi; savcılık makamının Feldestein davasıyla ilgili olarak "Soyumuzu kirletenlere ölüm!" başlıklı gazete haberini mahkemede sunması vb. tanık gösterme usulüyle kanıtlama örnekleri arasındadır.

Teknik olmayan kanıtlar arasında yer alan son ikna aracı ise, anlaşmalardır. Tıpkı yasalar gibi anlaşmalar da resmî nitelik taşımakta ve yapılan eylemin hukukî dayanağı olarak öne sürülebilmektedir. Savunma makamı, Sovyetler Birliği'nin 1939 yılında Hitler'e savaş kapılarını açan bir anlaşma imzaladığını ve 1933 yılında Vatikan'la imzalanan anlaşma ile Vatikan'ın bu anlaşmadan sağladığı prestij çıkarını hatırlatarak, gerekirse onların da suç ortağı olarak anılması gerektiğini söyler.

Nuremberg Mahkemesi'nin duruşmalarında tanıklara yer verilen son sahne, Alman Bayan Hoffman'ın, kendisinden yaşça çok büyük olan aile dostları Yahudi kökenli Bay Feldestein ile ilişki yaşadığı iddiası üzerine hapis cezasına çarptırılması ve Bay Feldestein'in da idam edilmesi üzerinedir. Rolfe, Yahudilerle Almanların cinsel/fiziksel münasebette bulunmalarının yasak olmasına rağmen, diğerlerine benzer şekilde, Bayan Hoffman'ı da sorularıyla sıkıştırarak, bu yasağı çiğnediklerini iddia eder ve kanıtlamaya çalışır. Duygusal tahakküm altındaki Hoffman, Feldestein ile fiziksel yakınlıkta bulunduğunu ama bunun Rolfe'un söyletmeye çalıştığı gibi bir ilişki olmadığını ısrarla ifade eder. Avukat Rolfe, kullandığı sert biçimin ölçüsünü öyle artırmış ve tanıyı öyle tahakküm içine sokmuştur ki bunun üzerine Janning ayağa kalkar ve "Bay Rolfe! Yine mi başlıyoruz!" diye çıkışır. "Yine mi başlıyoruz!" sözü, Rolfe'un ifadeyi istediği yöne çekme yönteminin, Hitler dönemindeki baskıcı üslubu anımsatmasının resmidir. Tanık ve sanıklara gerçek olmayan sözler söyletme, duygularına yönelmek suretiyle onları hataya düşürme ve zayıflığa sevk etme gibi bu yöntemler, Hitler'e iktidarı kazandıran retorik hileleridir. Bu bağlamda Thomas Spragens de retoriği rasyonel konuşmaya karşı bir uyarıcı olarak anımsatır ve kitlelerin rasyonelliğini küçümseyen Hitler'in, kitleleri aşk ve tutkuyla harekete geçirdiğini söyler (Young, 1999, s. 189). Rolfe'un yaptığı da benzer şekilde karşısındakinin rasyonelliğini göz ardı edip pathosa yönelerek, onları duygusal yönden çökertmek suretiyle istediği yöne çekme çabasıdır.

Mahkemenin meşruluğuna inanmadığı için ifade vermek istemeyen Janning, kendisini savunmakta olan Rolfe'un bu hırs dolu üslubu karşısında daha fazla dayanamaz. Bahsi geçen tüm bu davalarda, adalet bakanı veya mahkeme başkanı olarak dâhil olmuş olan ve bunun için büyük bir vicdan azabı çektiği anlaşılan Janning, ifade vermek istediğini söyler ve hitabeti sırasında adeta günah çıkarır: Altı milyon Yahudi'nin kamplarda toplu şekilde katledildiğini bilmediğini, sadece yüzlercesinin öldürüldüğünden haberdar olduğunu belirtir. Ancak, bunun sebebinin bilme imkânlarının olmamasından değil, bilmek istememek için adeta kafalarını kuma gömdüklerinden kaynaklandığını söyler. Süslü bir biçim kullanan Janning'in ses tonu, Rolfe'unakinin aksine, yumuşak, hüzünlü ve hayıflanma doludur.

Benzetmeler, devrik cümleler, dolaylı anlatımlar, mecazlar, teşbihler mübalağalar gibi konuşma figürleri adlı retorikte iddia ve savunma makamlarınca yoğun olarak kullanılır.

Janning de bu ögelere sıklıkla başvurduğu konuşması esnasında masumiyet iddiasında değil, suçluluğunu ortaya koyan itiraflarda bulunur: “Topraklarımıza ateş düşmüştü; küçük düşmenin, kırılan onurun, açlığın ateşi...” Hitler’in komünistler, liberaller, Yahudiler, çingeneler için “aramızdaki şeytanlar” benzetmesini zikreder ve bu şeytanların imha edilmesi halinde sefaletlerinin ortadan kalkacağı vaadini hatırlatır. Adli retoriğin son kanonu olan eylem açısından değerlendirildiğinde, savunması esnasında yer yer ellerini yumruk yapan, sesini yükseltip alçaltan ve salondaki herkesi anlamlı şekilde süzerek konuşmasını sürdüren Janning, ne dediğinin farkında bir hatip görüntüsü çizer.

Suçlama ya da savunmanın sentezinin yapıldığı adli retorikte, üç nokta üzerinde durulur: Yasaları çiğnemenin nedenleri, haksızlık edenlerin ruhsal durumları ve hangi insanların haksızlık yaptığı, haksızlığa uğrayanların ise hangi koşullar altında bulduklarıdır. Ayrıca suçlama işi, davalının ne kadar ve ne tür güdülere sahip olduğunu incelemeyi gerektirirken, savunma, bu türden güdülerin olmadığını kanıtlamaktır (Theodorakopoulos, 2004, s. 87). Nazi Almanya’sında yasaların çiğnenmesi durumunda, kişilerin yargılanarak cezalandırılması, hatta yargılama dahi yapılmaksızın toplama kamplarına veya doğrudan idama gönderilme uygulamaları yapılmıştır. Janning bu noktada Feldestein davasıyla ilgili olarak, kararı mahkeme dışında verdiğini, kanıtların önemsiz olduğunu ve onu zaten suçlu bulacağını itiraf ederek, bunun gerçek bir duruşma değil, içinde Yahudi Feldestein’in bulunduğu bir “kurban ritüeli”nden ibaret olduğu benzetmesini yapar. Yasaları çiğneme nedeni olarak, ülkenin genelinin refahı için birkaç insanın politik haklarını kaybetmesinin ya da azınlıktaki birkaç ırkın haklarından mahrum kalmasının bir zararının olmadığı düşüncesinin yattığını söyler.

Aristoteles, kötülüğün nedenlerini ussal olarak kişiye bağlı olan ve kişiye bağlı olmayan olarak ifade etmektedir (2015, s. 71). Kişiye bağlı olmayanlar istemsiz olarak yapılmaktadır. Janning de aslında burada yasaları başlangıçta istemsiz olarak uyguladığını söyler. Ancak başlarda bir geçiş dönemi sandığı şeyin bir yaşam biçimi haline alması ve bugünlere varılması ile yüzleşen Janning, diğer sanık konumundaki hâkimleri de eleştiren tanımlamalar yapar ve hem onları hem de kendisini mahkeme heyetinden önce yargılayarak suçlu ilan eder. Tüm tanıkların dinlenmesinin ardından, eski adalet bakanı ve yargıç olan Janning’in, sanık olarak konuşmayı tercih ettiği bu zamanlama “kairos”a işaret eder. Buna göre ne söyleyeceğini bilmek yetmez, onu doğru yer ve zamanda söylemek gereklidir.

Konuşmanın kapanışı anlamına gelen sonuç/epilog aşaması, o ana kadar söylenmiş olan sözlerin toparlandığı, konuşmanın retoriği açısından da son derece önemli olan bir aşamadır. Müvekkilinin beklenmedik çıkışının ardından Avukat Rolfe, son deyişini Stasis Teorisi’ne göre savunma makamının uyguladığı “itham edilen eylemi kabul etme ama bunu haklı ve mazur görülebilir sebeplere bağlama” üzerine kurar. Buradaki argümanı ise, tüm bu suçların aslında Alman halkı için işlendiği yönündedir. Ayrıca, filmin genelinde rastlandığı gibi burada da tümevarımdan söz etmek mümkündür: Dünyanın önde gelen ülkelerinin ve liderlerinin Almanya’da hızla büyümekte olan Hitler politikalarına övgü yağdırdıklarını, Nazilerle iş birliği içinde olup onları desteklediklerini, maddî ve siyasî menfaatleri için zaman zaman seslerini çıkarmamak zaman zaman da alkış tutmak şeklinde bu politika ve uygulamaların birer destekleyicisi olduklarını söyler. Böylece Alman halkının asla tek başına suçlu olmadığını belirtir. Burada, Aristoteles’in tümevarım olarak ifade edilebilecek olan “örnek” kavramını da görmek de mümkündür.

Rolfe aslında müvekkilinin konuşmasına kadar her suçlamayı kendi ürettiği mantıksal kanıtlarla reddederek püskürtmüştür. Ancak Janning'in, yaptığı konuşmanın son derece hayıflanma ve vicdan muhasebesi halinde gerçekleşmiş olması, avukatının kontrollü sakinliğini bir kenara bırakarak "eylem"inde jest, mimik, duruş ve ses tonunu daha sert şekilde kullanmasına ve kapanış konuşmasını böylesi bir "performans gösterisi" ile sonlandırmasına neden olur. Rolfe'un konuşmasının aksine, Savcı Lawson'ın son deyişi, sunduğu nihaî kanıtların ardından yalın bir biçimle adalet, vicdan, sorumluluk, huzur kavramlarını kullandığı pathosa yönelik ifadeler içerir.

İddia ve savunma makamlarının, konuşmalarını ikna etmeye yönelik kurması kadar, bu konuşmaları dinleyip karara bağlayacak olan hâkimlerin de karar gerekçelerini ikna sağlayacak ve meşru olacak şekilde kurmaları gerekmektedir. Bu nedenle adlî retorikte önemli öznelerden biri de hâkimlerdir. Mahkeme Heyeti Başkanı Yargıç Haywood, epilog konuşmasında, tarafların iddia ve savunmalarını tarafsız bir şekilde dinlediklerine ve davanın çok yönlü muhasebesini yaptıklarına dair kullandığı ifadelerin ardından, özde, sanık koltuğunda oturanların eylemlerinden sorumlu oldukları gerekçesi ile dört sanığın da mahkemece suçlu bulunarak ömür boyu hapse mahkûm edildiğini açıklar.

Sonuç ve Değerlendirme

Retorik, yukarıda ifade edildiği üzere konsensüs sağlamada sadece savı merkeze alan müzakereci demokrasinin ötesinde, hatibin konuşması ile ilgili başka faktörlerin de olduğunu savunan iletişimsel demokraside kendine geniş yer bulmuştur. İletişimsel demokrasi modelinin belirleyici öğeleri ve Cicero'nun adlî retorikte kullanılan beş kanonu bağdaştırılarak *Nuremberg Mahkemesi* filmi analiz edilmiştir. Buna göre savunma ve iddia makamının duruşma sahnelerinde çokça adlî retorik kullanımına rastlanmıştır.

Savunma makamını temsil eden Avukat Rolfe, beş kanondan ilki olan buluş aşaması için duruşmalara önceden düşünülmüş ve hazırlanmış argümanlarla gelmiştir. İddia makamını temsil eden Savcı Lawson için de aynı ifadeleri kullanmak mümkündür. Buluşta, stasis teorisinde yer alan dört aşama da filmde net ve açık bir şekilde uygulanmıştır: Varsayımsal aşamada aslında suç reddedilmiştir. Daha sonra gelen tanıklarla, Janning'in yargıç olarak altını imzaladığı kararlar irdelenmiştir. Bu aşamada eylemler, avukat tarafından tanımlanmıştır. Üçüncü aşamada avukat yasadışı eylemin nedenini ve neden mazur görüleceğini açıklamış ve olayın hukuka uygunluğunu tartışmıştır. Son aşama olan mahkemenin yetki ve meşruluğunun reddedilmesi ise esasında filmin en başından bari Janning'in sergilediği duruşun sebebidir.

Teknik inandırma yollarından ilki olan ethos, kişisel karakterin ortaya koyulmasına işaret eder. Janning, film boyunca ethos açısından saygın olarak ifade edilebilecek bir çizgi çizmiştir: İstemedi ama bilinçli şekilde yanlış şeyler yapmış ve bunun pişmanlığını yaşayan, vicdan muhasebesi yapan, özünde ve mesleğinde iyi olan bir karakter olarak yargıcın ve seyircilerin karşısına geçmiştir. Rolf güçlü duygularla müvekkilini savunan vatansever ve hırslı bir avukattır. Lawson ise suça konu olduğunu belirttiği eylemlerin o dönemin şartlarına göre nasıl gerçekleştirildiğini göz önünde bulundurmaksızın, Hitler döneminde yaşanan vahşetin sorumlusu olarak gördüğü herkesin ceza alması için elinden geleni yapan kararlı bir savcı resmi çizmiştir. Ayrıca Lawson, kendisine uygulanan siyasî ve askerî baskılara rağmen görevini inandığı şekilde yapmaya çalışmaktadır. Aynı durum mahkemenin hâkimi Haywood için de geçerlidir ve bu kişilerin görevlerini inandıkları şekilde sürdürmeleri iletişimsel eylem modeline uygun bir davranıştır.

Dinleyiciyi istenen ruh haline sokmak anlamını taşıyan pathos ve kanıt ile ilgili olan logosun da taraflarca yoğun şekilde uygulandığı görülmektedir. Rolfe, savunmasını daima logos ekseninde mantığa büründürerek yapmış, keza karşı argümanları da logosla çürütmüştür. Zaman zaman özellikle de tanıkları konuştururken pathosa yönelerek duyguları da kullanmıştır. Savcı Lawson ise, pathos ikna kanıtını daha sık kullanmıştır. Retorik sanatının en önemli ikna aracı olarak örtük tasımlara da iddia ve savunma makamlarınca sıklıkla başvurulmuştur.

Rolfe ve Lawson, Sokratik konuşma tarzını mahkemede tanıkları dinlerken kullanmışlardır: Diyaloglarda Rolfe, tanıkların konuşmasını manipüle edici sorular sormuş ve açıklama yapmasına müsaade etmeden tek kelimelik cevaplar almıştır. Avukatın argümanı çürüttüğüne emin olduğunda başka sorusu olmadığını söylemesi ve elindeki kâğıdı yırtması gibi vardığı noktanın değerlendirmesini, -bir nevi haklılığını- mahkeme heyetine ve seyirciye bırakması, örtük tasım kullanımı örnekleri arasındadır. Tümevarımı gerektiren “örnek” ise bir diğer kanıt şeklidir ve filmde de buna birçok kez yer verilmiştir. Örnekleri sıklıkla kullanan Avukat Rolfe, özellikle epilog (kapanış) konuşmasında Janning’in suçlu ilan edilmesi durumunda tüm Almanya’nın ve hatta tüm dünyanın suçlu olduğunu ifade ederek bu tümevarımının gerekçesini açıklamıştır. Duruşmalarda iddia makamı tarafından teknik olmayan kanıt yöntemlerinden de bolca faydalanılmıştır. Tanıklar, yeminler, işkenceler, anlaşmalar da üzerinde durulan ikna enstrümanlarından olmuştur.

Düzenleme aşamasını, iddia makamı olması hasebiyle genellikle savcı belirlemiştir. Davanın gidişatına savcının getirdiği tanıklar ve avukatın onlara karşı argümanlar üretmesi yön vermiştir. Davanın açılış konuşmaları, anlatı, ispat, çürütme ve sonuç sıralaması duruşmalarda düzenli bir şekilde yer almış; en uzun kısım ise ispat ve çürütme olmuştur. Savcı tanıklar tarafından tezini ispat etmeye çalışmış, avukat karşı ispat ve çürütme yöntemleriyle karşılık vermiştir.

Düzenleme aşamasında sofistlerin retorik kanıt yöntemi olan dissoi logoi de kullanılmıştır. Buna göre, karakterlerin iyi ve kötü yönleri, ikilemler, kişilerin ve konuların karşıtlıkları çarpıcı bir şekilde gözler önüne serilmiştir. Tanıkların aslında Janning aleyhine ifade vermek için gelmeleri, ancak verdikleri ifadenin karşıt anlamlarını kullanan Rolfe’un bunlardan müvekkili lehine çıkarımlar sağlaması sıkça gözlenmiştir. Kairos, bir başka deyişle ‘zamanın ruhu’ da duruşmalarda net bir şekilde kullanılmıştır: Avukat, duruşmada dinledikleri son tanığı duygusal tahakküm altına alıp sıkıştırırken, Janning’in bütün film boyunca sürdürdüğü sessizliğini baskı altında olan bu tanığı korumak için bozmaya karar vermesindeki zamanlama, filmde öne çıkan kairoslardan biridir.

Biçem açısından değerlendirildiğinde, savunmalarda Rolfe’un genellikle sade bir biçemi tercih ettiği, ancak nadir de olsa söz sanatlarına başvurarak süslü bir üslup kullandığı görülmüştür. Savcı yalın ve orta biçemi kullanmıştır. Janning savunmasında -bir nevi itirafında- süslü anlatıma ve konuşma figürlerine çokça başvurmuştur.

Nuremberg Mahkemesi’nde, Cicero’nun beş kanonundan biri olan “bellek” ile örtüşen kullanımlara rastlanmamıştır. Filmin konusunun geçtiği zaman düşünüldüğünde, belgeler, videolar, çalışma notları gibi yazılı ve görsel araçların kullanımının, belleğe güçlü bir rol biçilmesinin önüne geçmesinin doğal olduğu değerlendirilmesi yapılabilir.

Eylem aşaması açısından bakıldığında ise avukat, savcı ve özellikle savunma esnasında Janning'in, beden dili ve ses tonlarını çok net, konuşmaya ve dinlemeye ahenk katacak şekilde kullandıkları görülmüştür.

Nihayetinde, her ne kadar müzakereci demokrasi yaklaşımı rasyonelliği retorikten tamamen ayırsa ve iletişimsel demokrasi yaklaşımı da retorığı rasyonelliği destekleyen bir öge olarak sunsa da bu çalışma göstermektedir ki iki kavramın varlığını iç içe geçmiş şekilde görmek mümkündür. Genç savunma avukatı Rolfe'un tamamen somut, ussal ve mantığa hitap eden soru, savunma ve değerlendirmeleri de savcının duygulara hitap eden ses tonu ve beden diliyle hüznün ve acı yaşatması da Janning'in cümleleri süsleyip içinden gelenleri sanatlı bir şekilde sunması da aslında retorığın kendisidir.

Notlar

1 Yazarın "siyasal meseleler" ifadesinden kastı yalnızca parlamento çatısı altında konuşulan konular değil; parlamentoların yanı sıra mahkemelerde, belediye meclislerinde, sınıflarda vb. müzakere edilen her türlü meselelerdir.

2 Bu beş kanon, aynı zamanda Cicero ile aynı dönemde yazılmış, hatta bazen Cicero'ya atfedilmiş, ancak yazarı belli olmayan "Rhetorica ad Harennium" adlı eserde de yer almaktadır.

Kaynakça

- Ağaoğulları, M. A. (2006). *Kent devletinden imparatorluğa*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Aristoteles. (2015). *Retorik*. (M. H. Doğan, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Aristoteles. (2019). *Nikomakhos'a etik*. (F. Akderin, Çev.) İstanbul: Say Yay.
- Baba, C. (2018). *Retoriğin ikna gücü*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Benhabib, S. (1999). Müzakereci bir demokratik meşruiyet modeline doğru. S. Benhabib (Dü.) içinde, *Demokrasi ve Farklılık* (Z. Gürata, & C. Gürsel, Çev.). İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Çetin, C., & Arslan, M. L. (2014). *Müzakere teknikleri*. İstanbul: Beta Yay.
- Doğan, İ. (2015). *Sivil toplum anlayışı ve siyasal sistemler*. Ankara: Astana Yay.
- Duman, M. A. (2015). *Platon'un retorik anlayışı*. İstanbul: Litera Yay.
- Dürüşken, Ç. (2001). *Roma'da rhetorica eğitimi - Antik Çağ'da doğan bir eğitim sistemi rhetorica*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yay.
- Erdem, F. H. (2007). Müdahale, mücadele ve müzakere mekânı olarak kamusal alan. *Köprü Üç Aylık Fikir Dergisi*. Temmuz 16, 2020 tarihinde <https://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=861> adresinden alındı
- Erdoğan, M. (2012). Müzakereci demokrasi ve sınırları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25-43.
- Fahnestock, J. (2011). Arrangement. T. Enos (Dü.) içinde, *Encyclopedia of Rhetoric and Composition Communication from Ancient Times to the Information Age*. New York and London: Routledge Taylor & Francis e-Library.
- Habermas, J. (2018). *Kamusallığın yapısal dönüşümü*. (T. Bora, & M. Sancar, Çev.) İstanbul: İletişim Yay.
- Herrick, J. A. (2008). *The history and theory of rhetoric: An introduction*. Boston: Allyn and Bacon.

- Hohmann, H. (2006). Stasis. T. O. Sloane (Dü.) içinde, *Encyclopedia of Rhetoric*. New York: Oxford University Press.
- Karadağ, A. (1994, Mart). Kamusal alan modelleri: Çoğulcu perspektiften bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(3), 171-195.
- Kennedy, G. (1971). *The art of persuasion in Greece*. United States of America: Princeton University Press.
- Kennedy, G. A. (1994). *A new history of classical rhetoric*. United States of America: Princeton University Press.
- Kramer, S. (Prodüktör), & Kramer, S. (Yöneten). (1961). *Judgment at Nuremberg/ Nuremberg Mahkemesi* [Sinema Filmi]. ABD.
- Lanham, R. A. (1991). *A handlist of rhetorical terms: A guide for students of English Literature*. United States of America: University Of California Press.
- Longinos. (2003). Yüce üzerine. P. & Longinos içinde, *Siyaset ve Retorik*. İstanbul: İz Yay.
- Meyer, M. (2009). *Retorik*. (İ. Yerguz, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.
- Mutlu, E. (2012). *İletişim sözlüğü*. Ankara: Sofos Yay.
- Nelson, J. S., Megill, A., & McCloskey, D. N. (2002). Araştırma retoriği. *Retorik Hermeneutik ve Sosyal Bilimler - İnsan Bilimlerinde Retoriğe Dönüş* (H. Arslan, Çev.) içinde İstanbul: Paradigma Yay.
- Özbek, M. (2015). Kamusal alanın sınırları. M. Özbek (Dü.) içinde, *Kamusal Alan*. İstanbul: Hil. Yay.
- Öztürk, S. (2012). *Mekân ve iktidar*. Ankara: Phoenix Yay.
- Platon. (2018). *Gorgias- ya da retorik üstüne*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yay.
- Ross, D. (2017). *Aristoteles*. (A. Arslan, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yay.
- Sennett, R. (2010). *Kamusal insanın çöküşü*. (S. Durak, & A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Tepebaşı, F. (2016). *Retorik-konuşma sanatı-söz bilimi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Theodorakopoulos, V. T. (2004). *Attika retoriğine giriş - retoriğin doğuşu / On Retor / Retorika Sanatı*. (S. Sandalcı, Çev.) İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yay.
- Yaşın, C., & Cengiz, C. (2019, Mayıs 22). *Aristoteles'in retoriğinde örtük tasım (Video Dosyası)*. 09 09, 2020 tarihinde İletişim Ansiklopedisi-İletişim Bilimleri Hiper Görsel Kaynak: <http://yenimedya.info/2019/05/22/aristotelesin-retoriginde-ortuk-tasim/> adresinden alındı
- Young, I. (1996). Communication and the other: Beyond deliberative democracy. S. Benhabib (Dü.) içinde, *Democracy and Difference*. United States of America: Princeton University Press.
- Young, I. (1999). İletişim ve öteki: Müzakereci demokrasinin ötesinde. S. Benhabib (Dü.) içinde, *Demokrasi ve Farklılık* (Z. Gürata, & C. Gürsel, Çev.). İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.

From Negotiator Democracy Model to Communicational Democracy Ideal: Reading the Film “Judgment at Nuremberg” on the Rhetoric Axis

Merve Can Maraşlı (Res. Asst.)
Hülya Demir Yaleze (Res. Asst.)

Extended Abstract

Discussions and searches regarding the public sphere aim to expand the scope of democracy and freedoms. Therefore, the word “democracy” and the emphasis on democracy gain importance in matters related to the public sphere. With the emergence of different interpretations of democracy in different societies, different models of democracy have also emerged. One of these models is the deliberative democracy model.

The deliberative democracy model is considered to be more inclusive and egalitarian than other types of democracy, and accordingly, only arguments are taken into account during the speech. In addition to focusing only on the argument, issues are handled with an approach without prejudice, rationality is at the forefront. People are not pressured to make suggestions and criticisms on any subject, they are free and equal. In this model, equality is provided to the participants in matters such as starting the conversation, asking questions during the speech, questioning, and discussion. In deliberative democracy, it is said that if political and economic equality is achieved, all these remaining cultural and personal differences can be ignored. However, when discussing arguments, it is almost impossible for the audience to ignore elements such as identity, gender, appearance, speech style, gestures, and facial expressions. Besides, these elements significantly affect the feelings of sincerity, belief, and persuasion towards the speaker. According to Young, although the argument is an important factor in people’s efforts to persuade each other in speech, this element is not the only basis for persuasion; because the argument is also intertwined with various other forms of communication. Based on all of these, Young has put forward a “communicative democracy model” beyond deliberative democracy, including these elements. One of the most important concepts in this model is rhetoric.

Rhetoric is in a direct relationship with the concept of persuasion and means the most accurate display of arguments and discourses that aim to convince. The main places where the speeches aiming at persuasion are made the most are public hearings, parliaments, political meetings, city councils, and courts.

In this study, court spaces, which are a public sphere in which arguments are expected to be at the forefront, and the elements of judicial rhetoric used here are examined. Studies on “judicial rhetoric”, a type of rhetoric, dating back to Ancient Greece, and one of the thinkers who made the most systematic evaluation about this concept is Cicero. In the study, the elements of judicial rhetoric, which Cicero divided as the “Five Canons of Rhetoric”, are reconciled with the “communicative democracy model” developed by Young as a new perspective. In the rhetorical art of discourse, the stages of rhetoric that represent the stages in the development of the speech of the orator and put forward as “Five Canons of Rhetoric” are inventio, arrangement (dispositio), style (elocutio), memory (memoria) and action (actio). Each of these concepts has many different elements and

features in itself and provides information on how to present the arguments in a more effective style in court speeches.

In this study, in which the 1961 film *Nuremberg Court* was taken as a sample, the critical film analysis method and the rhetorical analysis method were used together and the film was analyzed with critical-rhetorical film analysis. Accordingly, the elements of judicial rhetoric in the speeches of the prosecution and defense authorities were analyzed.

After the end of World War II, the question of who to account for the massacre of millions of Jews in Germany arose, and for this, opinion leaders of the society and people who had important duties started to be tried. The film of the *Nuremberg Court* deals with the trial of four judges who served in the Hitler period. The speeches and rhetorical uses of judges, prosecutors, lawyers, defendants, and witnesses are examined in the court scenes, which have a large place in the film. Attorney Rolfe and Prosecutor Lawson, among the characters that appeared before the film, used five canons in the appropriate way, while Rolfe preferred more logos and Lawson preferred a persuasion with pathos. The defendant Janning preferred a fancy style in his defense and used expressions containing pathos. In the invention, all four stages involved in the theory of stasis are clearly and clearly applied to the film. In terms of Ethos, the first of the technical ways of convincing and pointing to the manifestation of personal character, Janning made a respectable line throughout the film. Rolf is a patriotic and ambitious lawyer who defends his client with strong emotions. Lawson, on the other hand, painted a determined prosecutor doing his best to punish anyone he saw as responsible for the atrocities that took place under Hitler. Rolfe and Lawson used the Socratic style of speech when listening to witnesses in court. "Example" that requires induction is another form of evidence and examples are featured many times in the movie. Enthymeme were also used extensively. Non-technical methods of evidence were also abundantly used by the prosecution during the hearings. Witnesses, oaths, tortures, and agreements have also been among the instruments of persuasion. Dissoi logoi, the rhetorical proof method of sophists, was also used in the editing phase. Kairos, in other words, the spirit of the time was also used clearly in the trials. There is not much of a usage that overlaps with memory. In terms of the action phase, it was seen that the parties used their body language and voice tones very clearly and in a way to add harmony to speaking and listening. It is revealed that even in the scenes of the film that appear in the form of arguments and the most rational evidence presented, elements of judicial rhetoric are used explicitly or implicitly.

Keywords: Communication, Deliberative Democracy, Communicative Democracy, Judicial Rhetoric, Rhetorical Analysis, Critical Film Analysis.

Bu makale **intihal tespit yazılımlarıyla** taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by **plagiarism detection softwares**. No plagiarism detected.

Bu çalışmada "**Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi**" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "**Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive**" were followed.